

Pedagogická
fakulta

Univerzita Palackého
v Olomouci

Bakalářská práce

**HISTORIE A KULTURA ROMSKÉHO ETNIKA V POVĚDOMÍ
ŽÁKŮ ZÁKLADNÍ ŠKOLY**

Společenské vědy se zaměřením na vzdělání major/Anglický jazyk se zaměřením na vzdělání
minor

Autor práce: **Nina Lednová**

Vedoucí práce: **Mgr. Monika Kudelová**

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem odbornou bakalářskou práci vypracoval/a samostatně. Veškeré prameny a informace, které jsem v práci využil/a, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon.

V Olomouci dne 25. 01. 2022

.....

Ráda bych poděkovala především své vedoucí práce, paní magistře Monice Kudelové za odbornou a ochotnou spolupráci.

Dále paní ředitelce, paní zástupkyni, magistře Gitě Macháčkové, a ostatním pedagogickým pracovníkům na základní škole, kde se konal výzkum pro tuto práci, za umožnění provedení potřebného výzkumu ve třídách. V neposlední řadě patří mé poděkování rodičům a přátelům za podporu.

OBSAH

ÚVOD	6
1. Historie Romů	8
1.1. Původ Romů	8
1.2. Příchod do Evropy	9
1.2.1. Původ názvu Rom, cikán	9
1.3. Historie v Českých zemích	10
1.3.1. Historie před 2. světovou válkou	11
1.3.2. První snahy o asimilaci Romů	12
1.3.3. Průmyslová revoluce, romantismus	12
1.3.4. První republika, předválečné období	13
1.3.5. Protektorát Čechy a Morava a genocida Romů	13
1.3.6. Historie po druhé světové válce	15
1.4. Současné snahy o zlepšení Česko-Romských vztahů	16
1.5. Stav romské menšiny v České republice v současné době	18
2. Romská kultura a tradice	19
2.1. Romipen	20
2.2. Tradiční způsoby obživy	20
2.3. Jazyk	21
2.4. Symboly romského etnika	22
2.5. Rodina a rodinné vztahy	24
2.6. Víra a náboženství a zvyky	27
3. Romské osobnosti	29
4. Edukace o romském etniku na základních školách	30
4.1. Plánovaná revize RVP	33
4.2. RVP ZV	33

4.3.	ŠVP	37
5.1.	Cíl praktické části	40
5.3.	Modelová hodina	51
	ZÁVĚR	54
	LITERATURA	56

ÚVOD

V současnosti, kdy je mediální prostor plný otázek, týkajících se sociálních, rasových, ekonomických, etických a jiných společenských problémů, roste potřeba či nutnost se těmto aktuálním tématům věnovat také v rámci formálního vzdělávání. Jedna z otázek, která není v masových médiích tak často vyzdvihována, avšak rezonuje na několika místech nejen České republiky, je otázka sociálního vyloučení romského etnika v České republice, ale i v jiných (nejen) evropských zemích. Skutečnost, že tento společenský problém není medializovaný v takové míře, jako jiné společenské problémy (např. systematický rasismus ve Spojených státech Amerických) nevypovídá o jeho menší závažnosti.

Romové jsou na území České republiky nejpočetnějším etnikem. Podle ERRC (European Roma Rights Centre) tvoří Romové kolem 1,4 - 2,2% celkové populace České republiky, což je tedy kolem 150 000 až 300 000 osob romského původu. A přestože jsou na území Evropy od 15. století, představují nadále v mnoha oblastech do jisté míry sociálně vyloučenou skupinu obyvatel, což činí problémy a způsobuje komplikace či dokonce konflikty při komunikaci a soužití Romů a ostatních obyvatel.

Otázkou, kterou jsem si já pokládala, která mě vedla k tématu mé bakalářské práce, je, zdali je něco, co mohu já, jakožto budoucí učitel, udělat pro změnu veřejného diskurzu k tématu Romští spoluobčané. Věřím v to, že kroky k integraci a k postupnému odstraňování sociálního vyloučení Romů, o které usiluje Evropská Unie i vláda České republiky jsou kroky dobrým směrem, a že v průběhu času vyjdou jako úspěšné a plody nesoucí.

Jako budoucí učitel na základní nebo střední škole ovšem mohu na řešení problému alespoň částečně participovat a to zejména předáváním určitých hodnot, jakož i poznatků žákům. Jednou z nejdůležitějších hodnot je tolerance a porozumění jinakosti lidí jiné kultury, jiného jazyka, náboženství, etnické příslušnosti či národa. Formováním vzájemné úcty a respektu můžeme předcházet rizikovému chování a případným konfliktům, které ze setkání se zmíněnou jinakostí mohou vyplývat. Máme-li formovat u žáků hodnoty a učit je porozumění jiné mentalitě a kultuře, je nutné, aby se nejdříve seznámili s fakty a osvojili si tak relevantní poznatky o příslušné skupině, v tomto případě Romů. Rozhodla jsem se tedy pro psaní bakalářské práce na téma Historie a kultura romského etnika v povědomí žáků základní školy. Tato práce může sloužit učitelům k obohacení jejich poznatků o dané problematice a především jako podklad k výuce a inspirace k jejímu koncipování na základní nebo střední škole, vedoucí k vyvrácení miskonceptů o romském etniku a nežádoucích předsudků, stereotypů.

Cílem mé bakalářské práce je v teoretické části stručně popsat klíčové milníky v historii romského etnika převážně na českém území, ale i v (dalších) zemích Evropy. Dále popsat romskou kulturu, tradice a známé osobnosti romského původu. V teoretické části se chci také zaměřit na rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a školní vzdělávací program konkrétní základní školy, na které se konal výzkum pro praktickou část bakalářské práce. Cílem je popsat, zda-li a jaké jsou požadavky na vzdělávání o cizích etnických skupinách v České republice, a jestli a jak se zaměřují přímo na etnikum romské.

Na základě obsahu teoretické části bude realizováno dotazníkové šetření na druhém stupni vybrané základní školy, jehož cílem je zjistit znalosti historie a kultury romského etnika v povědomí žáků dané základní školy. Výsledky z průzkumu se následně stanou podkladem k vytvoření modelové hodiny, jež bude součástí praktické části bakalářské práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Historie Romů

1.1. Původ Romů

Obecně se uvádí, že Romové pocházejí z oblasti dnešní Indie. Někteří badatelé se i přiklánějí k hypotéze, že Romové patřili k původnímu obyvatelstvu Indie, jež bylo kolem druhého tisíciletí př. n. l. podmaněno kočovnými indoevropskými kmeny, nazývanými Indoárijci nebo Árijci. Předchůdci Romů nejspíše však nikdy netvořili jednotné společenství, neboť příslušeli k různým kastám a podkastám, čímž se od sebe odlišovali. Tyto kasty patřily do systému společenského uspořádání vytvořeného dobyvateli tehdejší Indie, zmíněnými Árijci, aby si upevnili a zaručili místo ve vyšších vrstvách. Árijci tak vytvořili systém, který se do jisté míry udržuje na území Indie do dnešního dne.¹

Za nejbližší příbuzné Romů se považuje samostatné etnikum z původních obyvatel Indie, Domové. Život i kultura dnešních indických domů s kulturou Romů sdílí důležité prvky. To může být například provozování řemesel, která jsou spojena s romskou tradicí nebo velmi rozvinutá ústní lidová slovesnost.²

Důvody migrace z pravlasti Romů však nejsou přesně známy a stále se o nich spekuluje. Hypotézy jsou následovné:

1. Úprk z oblastí postihovaných suchem a hladomory ze sucha pramenící;
2. Snaha o vyproštění se z kastovního systému;
3. Vpády expanzivních kmenů na území Indie (od 6. století Mongolové, od 7. století Arabové) a války s nimi spojené.³

Díky srovnávací lingvistice máme informace o územích, po kterých předchůdci Romů kočovali a kde se na delší dobu usadili. Výrazy z jazyků těchto zemí (například výrazy perského a řeckého původu – v té době celá Byzantská říše; nebo z oblasti Arménie) byly převzaty do

¹ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů* [online]. Lidové noviny, 2002, s. 7 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly.pdf>

² *Tamtéž* s. 5–6

³ *Tamtéž* s. 9–10

romských dialektů. V průběhu kočování se skupiny Romů usazovaly a opět vracely ke kočování a pohybu po územích Malé Asie a dále i Evropy.⁴

1.2. Příchod do Evropy

Do Evropy Romové přicházeli z území Byzantské říše, blíže určené přes Balkánský poloostrov a Malou Asii. Badatelé v oblasti Romského etnika se domnívají, že Romové na území Evropy mohli být již ve 12. století, ne-li dříve, pro tato tvrzení však nejsou hmatatelné důkazy v historických pramenech. V dobových písemnostech se mohou nacházet zmínky o lidu Romy připomínající, není však jistě prokazatelné, že tyto zmínky byly vskutku vypovídající o Romském etniku.⁵

1.2.1. Původ názvu Rom, cikán

Přestože si nemůžeme být důkazy o výskytu Romů v Evropě jisti, Harváthová (2002) tvrdí, že kronika (psána okolo roku 1068) neznámého mnicha z kláštera na hoře Athos v Řecku se velmi pravděpodobně o Romech opravdu zmiňuje. Zápisy v kronice pojednávají o lidech zvaných Atsinganoi (Atsigános, Athinganoi), pohybujících se v oblasti Cařihradu. Byť se někteří badatelé domnívají, že se vskutku jedná o Romy, je možné, že díky pobytu na maloasijském území si Romové osvojili podobné tradice a zvyklosti, jako zmiňovaná skupina Acinganů a následně byli Romové špatně spojeni s touto skupinou, která pocházela ze stejného území.⁶

Ať už se v této zmínce jednalo o Romy nebo byli pouze omylem ztotožnění s cizí etnickou skupinou, z označení Athinganoui – Atsigános vzniklo nyníjší v Evropě nejrozšířenější pojmenování Romů, a to **cikán** (německy Zigeuner, francouzsky Tsigan, maďarsky Cigány, polsky Cygan, atd.).⁷ Stejně jako umělé pojmenování původních severských Inuitů eskymáci, i slovo cikán nevzniklo jako sebe označení, ale jako označení zvenčí. Označení cikán má však negativní zabarvení, které setrvává do dnešního dne.⁸

⁴ *Tamtéž* s. 9-10

⁵ *Tamtéž* s. 11

⁶ *Tamtéž* s. 7

⁷ *Tamtéž* s.7

⁸ Romové. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy: projekt Varianty* [online]. Praha: Člověk v tísní – společnost při České televizi, c2002, s. 191 [cit. 2022-04-20]. ISBN 80-7106-614-1. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove.pdf>

Monika Mihaličková (fundraiserka romského stipendijního programu organizace ROMEA) se k problematice kolem výrazu cikán v článku Romsy nikdy neřekneme "Me som cikános" vyjadřuje takto:

"Když se chceme v romštině identifikovat, řekneme o sobě: „Me som Rom, me som Romňi“.

Dost často slýchávám a čtu na sociálních sítích: "Já jsem cigán a nestydím se za to!" Je to pochopitelná reakce nás, Romů, a je na ní pozitivní skutečnost, že už nás neurazí vůbec nic. Přijali jsme toto označení zvenčí s nadhledem. "Ok, i když mi říkáš 'cikáne', 'cikánko', je mi to jedno."

Romale, vím, že mnozí z vás tohle všechno víte. To, co vám chci říct, a o co vás chci jako Romka požádat, je velmi důležité pro nás pro všechny. Budme jednotní a mluvmě o sobě jako o Romech. Nechte název cikáni těm, kteří jsou nevzdělání a nic se vlastně ani dozvědět nechtějí. Ale s těmi, kteří chtějí vědět něco více, si povídejte. Vysvětľujte, jak je to správně, a jak to říkáme v romštině. Nehádejte se, neuráźejte a nenadávejte. Nebuďte jako ti, kteří chtějí svými slovy jen ubližovat lidem kolem sebe. Prostě jen v klidu vysvětľujte. "⁹

Z této výpovědi také vyplývá další skutečnost, a to ta, že označení Rom vzniká, mimo jiné, ze samotného jazyka Romů (Rom = muž, Romňi = žena, Roma = lidé, ve smyslu příslušníci skupiny, etnika). Označení Rom je etymologického hlediska podstatně starší než označení cikán nebo jiné podobné označení. V evropských podmínkách došlo k přeměně názvu Dom na Rom. Srovnávací lingvistika tuto změnu vysvětľuje tak, že jelikož se určité indické hlásky v evropských jazycích nevyskytují, mění se v evropských dialektech na hlásku r nebo l.¹⁰

1.3. Historie v Českých zemích

Tato kapitola se zaměřuje, jak je z názvu vyplývající, na historii romského etnika na území Česka, historicky přesněji, na území českých zemí. Přestože se tato kapitola bude převážně soustředit na země české, pro kontext se v jednotlivých kapitolách bude popisovat i

⁹ MIHALIČKOVÁ, Monika. Monika Mihaličková: Romsy nikdy neřekneme "Me som cikános." *Romea.cz* [online]. ROMEA, c2003-2022, 14. 12. 2017 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/publicistika/komentare/monika-mihalickova-romsky-nikdy-nerekneme-me-som-cikanos>

¹⁰ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů* [online]. Lidové noviny, 2002, s. 7 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly.pdf>

historie v zemích zahraničních, neboť tyto země měly na vývoj událostí v zemích českých nezanedbatelný vliv.

1.3.1. Historie před 2. světovou válkou

Spisy popisující přítomnost Romů na českém území jsou dosti sporné. První zmínky se přisuzují zápisu v Dalimilově kronice z roku 1314. Dalším pochybným záznamem je záznam v Popravčí knize rožmberské z roku 1399. Staré letopisy české z roku 1416 jsou tedy pravděpodobně prvním jednoznačným záznamem, který se vyjadřuje k přítomnosti romských kočovníků na Českém území. V 15. století se v kronikách hojně vyskytují zápisy o putování velkých skupin Romů, kteří byli vedeni tzv. vévody. Existovaly legendy, že důvodem těchto romských cest byly kající pouti.¹¹

Kvůli podezření z čarodějnictví, obviňování Romů z vyzvědačství pro Turky (ti v této době svou expanzí ohrožovali křesťanskou Evropu) a kriminálních aktivit, které páchali určité skupiny romských kočovníků se vztahy usedlého obyvatelstva k Romům začaly zhoršovat. Přispěla k tomu i snaha absolutistických panovníků o získání kontroly nad zemí a svým obyvatelstvem.¹²

Represivní a restriktivní opatření vůči Romům byly následující:

- Roku 1545 vydal český král Ferdinand I. výnos o vypovězení Romů z českých zemí;
- Roku 1555 byl předchozí výnos zpřísněn o povolení používání fyzických trestů na dopadených Romech;
- Roku 1697 prohlásil Leopold I. Romy za psance, čímž je zbavil jakékoliv ochrany zákonem, ženy měly být zohaveny cejchem, následovně vyhnány za hranice, muži zabití;
- Roku 1706, za vlády Josefa I. byly podél cest umístěny výstražné tabule zobrazující tresty konané na Romech, kteří překročili hranice;

¹¹ KOPEČEK, Pavel. Dějiny Romů v českých zemích: (průvodce studiem). *Studijní text k projektu Moderní trendy ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci* [online]. [cit. 2022-04-20].

¹² *Tamtéž.*

- Zpřísnění prohlášení Leopolda I. v roce 1721 přinesl Karel VI., který vyzval k usmrcování i romských žen a také trestání takovým občanům, kteří by Romům pomáhali;¹³

Výsledkem těchto opatření bylo vyhnání nebo usmrcení většiny populace Romů na území českých zemí. Výjimečnou situací byli Romové v Uhrách, ti splývali s místním obyvatelstvem a našli uplatnění v bojích proti Turkům.¹⁴

1.3.2. První snahy o asimilaci Romů

První snahy o asimilaci Romů v českých zemích si připsali panovníci osvěcenského absolutismu **Marie Terezie** a následně její syn **Josef II.** Stát se snažil rozptýlit romské skupiny do menších částí, usadit je a zapojit do hospodářského života. V Uhrách byla Romům přidělována půda. Opatření zahrnovala zákaz kočování, zákaz nošení odlišného šatu, zákaz užívání romštiny, důraz na dodržování křesťanských zvyklostí jako byly křty a svatby. Součástí opatření bylo také odnímání romských dětí jejich rodičům a jejich převýchova v neromských rodinách.¹⁵

Tyto snahy však nepřinesly mnoho úspěchu, neboť obyvatelstvo českých zemí a romští kočovníci měli příliš odlišné způsoby života. Dokonce se neslo takového odporu, že někteří již usedlí Romové se vrátili zpět ke kočovnému způsobu života. Asimilační snahy nebyly úspěšné a po smrti Josefa II. byly zrušeny, daly však základ trvalejšímu romskému osídlení na Moravě, přesněji se jednalo o Bohosudov na Jihlavsku a Oslavany u Brna. Právě v oblasti jižní a jihovýchodní Moravy vznikly až tři desítky romských osad. Přestože tyto osady existovaly až do 2. světové války, vztahy mezi obyvateli těchto osad a obyvateli vedlejších měst nebyly ani zdaleka ideální.¹⁶

1.3.3. Průmyslová revoluce, romantismus

V 1. polovině 20. století se literaturou, která popisovala Romy jako symbol svobody, volnosti a opozice nepřátelské společnosti nové doby, podařilo lehce oslabit negativní postavení většinové společnosti proti Romům. Příklady autorů, kteří v literatuře romantismu užívali

¹³ *Tamtéž.*

¹⁴ *Tamtéž.*

¹⁵ *Tamtéž.*

¹⁶ *Tamtéž.*

Romy jako tyto symboly byli například Karel Hynek Mácha, Alexander Sergejevič Puškin nebo Victor Hugo.¹⁷

Průmyslová revoluce, která svojí podstatou ve velké míře znemožnila Romům vykonávání jejich tradičních profesí, tento lehký posun k pozitivnímu pohledu na Romy skrze literaturu, vrátila do původního, ne-li horšího stavu. Důsledkem nemožnosti vykonávat tyto řemesla byl příklon k sezónním pracím, ale také k nelegálním způsobům obživy. V důsledku tohoto dění státní moc opět začala zavádět represivní opatření vůči romskému obyvatelstvu.¹⁸

1.3.4. První republika, předválečné období

První Československá republika se po jejím vzniku v roce 1918 držela stejných nařízení, které platily za Rakouska-Uherska. Obyvatelé však začali vyvíjet na vládu tlak, aby se opatření proti kočování, které bylo z velké části viděno jako příčina kriminality, zpřísnily. Následně se tedy v roce 1927 přijal tzv. **zákon o potulných Cikánech**. Tento zákon se nevztahoval pouze na Romy, ale také na tuláky a „osoby žijící po cikánském způsobu“. Tento zákon zajišťoval státní správě moc zakazovat některým Romům vstup např. do lázeňských měst nebo městských center.¹⁹

V období první republiky však získala řadu Romů středoškolské a vysokoškolské vzdělání a v roce 1926 byla založena první škola určená pouze romským dětem. V Košicích vznikla i obdobná hudební škola.²⁰

1.3.5. Protektorát Čechy a Morava a genocida Romů

Od poloviny 30. let 20. století se kvůli přesunům Romů z nacistického Německa, Rakouska a po uzavření Mnichovské dohody i z odtržených Sudet, počet Romského obyvatelstva na území Československa zvyšoval. Mohutný přesun romského obyvatelstva, ze kterého pramenilo zvýšení drobných kriminálních činností konaných nově příchozími (převážně na venkově), zapříčinil další zhoršení vztahu majoritního obyvatelstva k romskému etniku. Proti romskému etniku se nejvíce projevovala Strana českého venkova (tzv. agráři), která svými články v periodících s titulky např. „Cikáni, metla venkova“, podněcovala nenávist vůči Romům.²¹

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

Od roku 1933, kdy v Německu vyšlo nařízení říšského prezidenta o ochraně lidu a státu před tzv. gaunerskou populací, byli Romové označeni za nebezpečí pro německý lid. Od roku 1936 byli říšští Romové koncentrováni v ‚cikánských táborech‘, které se nacházeli v Berlíně-Marzahnu, Frankfurtu nad Rýnem-Dieselstrasse, v rakouském Lackenbachu, pruském Královci. Koncentrace Romů byl jeden z kroků v tzv. procesu konečného řešení cikánské otázky, jenž měl ústít v likvidaci celého nevyhovujícího etnika.²²

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava, v roce 1939 Protektorátní Ministerstvo vnitra vyhlásilo trvalé usídlení kočovných osob. Tento krok byl proveden pro zlepšení evidence kočujících, tedy těch, kteří budou podléhat nucené koncentraci a následnému konečnému řešení. Bylo zadrženo přibližně 7000 osob, kteří byli převážně romského původu. Pro další, kteří neuposlechli nařízení o usídlení, se založili tzv. kárné pracovní tábory. Ty byly učeny pouze pro dospělé muže, kteří si zde svůj trest odpracovali a následně byli propuštěni. Pouze přibližně jedna pětina z celkového počtu internovaných byla romského původu.²³

Později na místech, kde byly kárné tábory, vznikly ‚tábory cikánské‘, což byly vyhlazovací tábory určené pro Romy. Tyto tábory byly v **Letech u Písku a Hodoníně u Kunštátu**.²⁴

V létě 1942 v návaznosti na pokus o atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha a následné radikalizaci říšské politiky, se (mimo jiné) vydal výnos o potírání cikánského zlořádu, jehož součástí byl i výpis celkové romské populace na území Protektorátu, včetně dětí ze smíšených manželství. Výpis zahrnoval veškeré romské obyvatelstvo **bez zohlednění způsobu života, dosaženého vzdělání či míry integrace do většinové společnosti**. Mezi lety 1943 až 1944 byla deportována naprostá většina Romů a ‚romských míšenců‘ z protektorátu do vyhlazovacích táborů bez ohledu na jejich problémovost nebo bezproblémovost.²⁵

Jen v noci z 2. na 3. 8. 1944 bylo v plynových komorách zlikvidováno na 3000 již práce neschopných postarších Romů a matek s dětmi. Takto byla defacto zlikvidována skupina českých a moravských Romů jako celek. V koncentračních táborech za 2. světové války přišlo

²² *Tamtéž.*

²³ *Tamtéž.*

²⁴ *Tamtéž.*

²⁵ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů* [online]. Lidové noviny, 2002, s. 44-48 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly.pdf>

o život přes 20 000 Romů z oblastí celé Evropy. Odhady celkového počtu romských obětí 2. světové války jsou půl milionu.²⁶

1.3.6. Historie po druhé světové válce

Po skončení 2. světové války se pár set přeživších českých a moravských Romů téměř bez problému integrovalo do majoritní společnosti. Na rozdíl od Sintů (německých Romů), českých a moravských Romů a jiným romským skupinám, kteří byli genocidou téměř vyhubeni, většina slovenských Romů tuto ‚čistku‘ přežila. Následně se, v důsledku nedostatku pracovních sil způsobeným odsunem německého obyvatelstva z pohraničí, slovenští Romové přesouvali do těchto oblastí i jiných částí českých zemí. Přesuny nadále pokračovaly v souvislosti s industrializací od 50. letech 20. století.²⁷ Ty byly buďto plánované nebo probíhaly samovolně. Husté Romské osídlení tak vznikalo v oblasti Ostravy, na Kladně a v oblasti bývalých Sudet.²⁸

Slovenští Romové však měli naprosto odlišné zvyky a úroveň asimilace s majoritní společností (v porovnání s Romy českými a moravskými), proto jejich přijímání českou společností bylo přinejmenším konfliktní. Poválečné Československo vedlo více či méně stejnou politiku, jaká byla zavedena před začátkem války. Zákon o potulných cikánech zůstal v platnosti až do roku 1950, přestože v roce 1948 byli ústavou de iure zrovnoprávněni s majoritní společností.²⁹

Od druhé poloviny 50. let 20. století se státní orgány začínají aktivně zajímat o řešení ‚cikánské otázky‘. Komunistická strana Československa tak přistoupila k státem řízené asimilaci, která měla za úkol potlačit jakékoliv kulturní odlišnosti romských spoluobčanů, pro jejich splynutí s ostatními obyvateli Československa. Docházelo tak k systematickému odnárodňování Romů, neboť jejich zvyky byly chápány jako chybné, jejich jazyk jako pouhá ‚hantýrka‘. Z důvodu tlaku na odstranění těchto prvků se Romové následně sami, a často s pocitem studu, vzdávali svých hodnot, své kultury a jazyka.³⁰

Jelikož byla česká kultura novému romskému obyvatelstvu stejně vzdálena, jako Čechům kultura romská, přijali Romové pouze povrchní, lehce viditelné znaky vnucované české kultury,

²⁶ Tamtéž.

²⁷ KOPEČEK, Pavel. Dějiny Romů v českých zemích: (průvodce studiem). *Studijní text k projektu Moderní trendy ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci* [online]. [cit. 2022-04-20].

²⁸ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů* [online]. Lidové noviny, 2002, s. 50-51 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly.pdf>

²⁹ Tamtéž s. 52

³⁰ Tamtéž s. 52

a to kulturu materiální. Mizející kultura a hodnoty Romů tak byly nahrazovány hodnotami převážně dělnické třídy, které často pramenily až ze sociálně patologického prostředí. Pravděpodobně z tohoto dění pramení i romské přísloví: „*Te gadžo sikhli'lahas le Romestar leskero lačho, Rom na sikhli'lahas gadžestar leskero nalačho. – Kdyby byl gádžo ochotný učit se od Roma to, co je v něm dobré, neučil by se Rom tak ochotně od gádže jeho špatnosti.*“³¹ Tak Romové mimo jiné začali také např. odkládat děti do dětských domovů nebo v případě romských žen, provozovat prostituci (tedy činnosti, které se naprosto vymykají a odporují romským hodnotám).³²

K většímu zhoršení situace poté došlo v roce 1965, kdy se stát soustředil na likvidaci nežádoucích romských soustředění a následný rozptyl jejich obyvatel, což vedlo k ještě masivnějšímu pohybu slovenských Romů na české území. Usídlováním různých romských skupin do stejných lokalit bez zohlednění jejich někdy až neslučitelné kulturní odlišnosti (např. jiné hierarchické postavení dané skupiny) tak zapříčinilo, že poklidné společné soužití těchto skupin na jednom sídlišti bylo prakticky nemožné. Neboť velká část slovenských Romů pocházela z osad většinové populaci odříznutých, další překážkou byla dosavadní neznalost některých moderních technologií (např. splachovací záchod nebo plynový sporák). V období poválečného Československa tak došlo k **naprosté morální devastaci** romské populace na našem území.³³

První možností Romů se podílet na řešení ‚cikánské otázky‘ byla organizace Svaz Cikánů-Romů v rámci Národní fronty, kterou vytvořili romští představitelé na konci 60. let. Na počátku 70. let se se mělo k vyrovnání romského ‚sociálně-patologického‘ obyvatelstva k majoritě dosáhnout cestou materiálních a sociálních výhod. Romům tak byly přednostně přidělovány byty, získávali zvýšené sociální dávky a jiné výhody. Právě toto ‚zvýhodňování‘ pokládá Horváthová za konečnou příčinu kolapsu romské samostatnosti.³⁴

1.4. Současné snahy o zlepšení česko-romských vztahů

Přestože na počátku 90. let 20. století došlo k uznání Romů jako národnostní menšiny a k zapojení jejich představitelů do politického života, sociální postavení značné části Romů se stále zhoršovalo. V roce 1997 přijala vláda tzv. Bratinkovu zprávu, která na státní úrovni

³¹ *Tamtéž* s. 52

³² *Tamtéž* s. 50-53

³³ *Tamtéž* s. 50-53

³⁴ *Tamtéž* s. 50-53

prokázala dramatický ekonomický a sociální propad zmiňovaného etnika. V reakci na tato zjištění byly v roce 2000 zpracovány první Koncepce romské integrace, která byla následně aktualizována v roce 2005, dále v roce 2009. V roce 2015 pak byla přijata *Strategie romské integrace do roku 2020*, na kterou navazuje *Strategie romské integrace (Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů*, dále pouze ‚strategie‘) *do roku 2030*.³⁵

Sdělením Evropské unie z roku 2018 s názvem *Zpráva o hodnocení rámce EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020* bylo konstatováno, že cíle „ukončení vyloučení Romů“ nebylo dosaženo, a tak stanovila následovné doporučení pro další období:

- Zlepšení začleňování romské integrace napříč politikami,
- Boj proti anticiganismu (v některých dokumentech překládáno jako ‚protiromské smýšlení‘³⁶),
- Zlepšení partnerství a zapojení Romů,
- Zaměření se na rozmanitost v rámci romského obyvatelstva,
- Věnování pozornosti konkrétním skupinám (myšleno např. romské ženy, děti a mládež),
- Zlepšení stanovování cílů, sběru dat a reportingu.³⁷

K původním čtyřem integračním oblastem (vzdělávání, zaměstnanost, bydlení a zdraví) strategie byla přidána také tematická oblast zaměřená na boj s diskriminací a anticiganismem.³⁸

Rada Evropy, která se dlouhodobě zabývá situací Romů na mezinárodní úrovni přijala tyto dokumenty: Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (1995) a Charta regionálních či menšinových jazyků (1998). Tyto dokumenty, které jsou zásadní v oblasti ochrany práv nadnárodních menšin a ochrany menšinových jazyků, Česká republika ratifikovala a jsou pro ni tedy právně závazné.³⁹

³⁵ *Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů (Strategie romské integrace) 2021–2030* [online]. duben 2021, s. 5 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/zmocnenkyne-vlady-pro-lidska-prava/aktuality/Strategie-rovnosti--zacleneni-a-participace-Romu-2021---2030---textova-cast_OK.pdf

³⁶ *Tamtéž* s. 8

³⁷ *Tamtéž* s. 5

³⁸ *Tamtéž* s. 5

³⁹ *Tamtéž* s. 7

1.5. Stav romské menšiny v České republice v současné době

O současném stavu Romů v České republice vypovídá každoročně *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice* (dále jen „zpráva“). Podle této zprávy za rok 2020 vyplývá, že na území České republiky žilo v roce 2020 téměř 250 000 Romů, z nichž **více než polovina již není považována za skupinu sociálně vyloučených**. Zbýlých přibližně 110 000 Romů však stále v sociálním vyloučení zůstává nebo jsou sociálním vyloučením ohroženi. Tato čísla jsou však pouze kvalifikovaným odhadem, neboť se vyskytují komplikace s vyhodnocováním situace romské menšiny na území České republiky z důvodu nedostatku dat o Romech a problematikou sběru senzitivních dat.⁴⁰

Z pohledu majoritní společnosti stále převládají předsudky o Romech, ale v průběhu roku 2020 se snížily aktivity uskupení spojujících svou činnost s protiromskými postoji. To je však v míře způsobeno i v tomto roce zavedenými státními opatřeními v souvislosti s pandemií covid-19, jako byl například zákaz konání veřejných akcí s více než 30 účastníky. Nenávistné projevy proti romským spoluobčanům se tak z veřejného prostoru přemístily na sociální sítě. Tento trend byl zaznamenán ve všech krajích České republiky.⁴¹

Problémy s nedostatečným plněním některých zákonných povinností se zájmem v institucionálním zajištění romské integrace (jako např. zřizování romského poradce) je spíše otázkou nezájmu obcí a neochotou samospráv, nežli problémem financování.⁴²

Jednou z pozitivních záležitostí je schválení zákona o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem, který přišel v platnost 1.1. 2022. Kompenzace se týká romských žen, které nuceně podstoupily sterilizaci za vlády Komunistické strany Československa v druhé polovině 20. století. Jednorázové peněžité odškodnění ve výši 300 000 Kč tak bude poskytnuto přibližně čtyřem stovkám žen.⁴³

Zpráva také upozorňuje na nevyřízený požadavek o začlenění tématu romské kultury, jazyka a dějin do rámcových vzdělávacích programů na všech úrovních vzdělávání. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy však přislíbilo splnění tohoto požadavku do roku 2023.⁴⁴

⁴⁰ *Tamtéž* s. 60-62

⁴¹ *Tamtéž*.

⁴² *Tamtéž*.

⁴³ *Tamtéž*.

⁴⁴ *Tamtéž*.

Přestože se v některých klíčových oblastech stav stále nedaří zlepšit, nebo se zlepšení dostavuje v malé míře, Česká republika za spolupráce s Evropskou Unií podstupuje kroky ke zlepšení situace romské menšiny na našem území.⁴⁵

2. Romská kultura a tradice

Při popisování Romské kultury a tradic je třeba si prvně uvědomit, že vzhledem k historii kočování a usídlování Romů na různých územích Evropy se nemůžeme (podobně však jako u Čechů, Slováků, či jiných národů) bavit o čistě jednotných zvycích a jiných prvcích kultury, neboť Romové netvořili a netvoří jednotnou komunitu.

Přestože můžeme popsat obecné prvky, které se vyskytují u všech podskupin určitého národa nebo etnické skupiny, ty jsou dále upravovány podle záležitostí specifických pro danou podskupinu. To je zejména pozorovatelné u Romů, kteří sice pocházejí ze stejné historické pravlasti, ale jejich dalším historickým vývojem se společné prvky přeměňovaly a přizpůsobovaly dobovým požadavkům společnosti v zemích světa, po kterých jejich pouť probíhala nebo kde nakonec ustala. Můžeme tak popisovat a porovnávat kulturu a zvyky rumunských Romů, britských Romů, německých Romů (Sintů) a dalších. Například víra a náboženství Romů jsou jen těžko definovatelné, neboť vztah k nim se odlišuje u Romů v návaznosti na zemi, ve které pobývají (podobně jako dialekty romštiny), regionech dané země, ale i **socioekonomických podmínkách konkrétní Romské komunity**.⁴⁶

Podle geografického původu můžeme v ČR popsat tyto skupiny Romů:

- Slovenští Romové (Servika Roma) – tvoří zřejmě 65-80 % celkové romské populace v ČR; původem ze Slovenska;
- Maďarští Romové – zhruba 15-20 % celkové romské populace v ČR; původem z jižního Slovenska;
- Olašští Romové (také Vlaši, Vlachinci) – tvoří zhruba 5-15 % celkové romské populace v ČR; původem z Rumunska, zpočátku žili kočovným způsobem života (tato skupina je více vyhraněná než ostatní skupiny, což se vyznačuje např. jazykovým patriotismem a přísným dodržováním tradičních hodnot);

⁴⁵ *Tamtéž* s. 60-62

⁴⁶ MANN, Arne B. DUCHOVNÁ KULTÚRA RÓMOV. *DINGIR: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2004, 2004, 7(4/2003), s. 10 [cit. 2022-04-20]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir104.pdf>

- Sintové – původem z Německa, dnes je jejich počet (v návaznosti na vyhlazování z 2. světové války) mizivý;
- Čeští Romové – původem z Čech; za druhé světové války byli téměř vyhlazeni; podobně jako u Sintů je jejich zastoupení v celkové romské populaci v ČR minimální.

Slovenští, maďarští a olašští Romové se na naše území dostali po druhé světové válce.⁴⁷ Pro cíle této práce se proto zaměříme pouze na zmiňované obecné tradice, prvky a charakteristiky kultury romského etnika bez dalšího rozlišování, či pouze se zmínkou odlišností.

2.1. Romipen

Romství neboli romipen je jednou z velmi důležitých Romských hodnot. Romipen je definováno jako romská identita, která obsahuje vše od rodiny, přátel, jazyka, romských zvyků a tradic. Obsahuje i zásady společenského chování, hierarchie v romské komunitě, úctu ke starším a další kulturní specifika. Stejně jako jiné kulturní identifikátory je i romipen specifický pro jednotlivé romské komunity a rodiny a postupem času se jeho obsah mění.⁴⁸

2.2. Tradiční způsoby obživy

Pro Romy byla tradiční povolání, které si osvojili jako součástí kast v jejich pravlasti. Tam bylo obyvatelstvo rozděleno do tzv. džatí, kast, které měly striktně dané, co smí a nesmí vykonávat. Těchto pravidel se týkal i zákaz a povolení určitých činností a řemesel. Nejčastěji tak, aby jejich činnost nezasahovala do povolených činností jiných kast, čímž se zajišťovalo, že každá kasta má svoji specifickou a chráněnou profesi. Kasty, do kterých patřili Romové vykonávali profese typu např. kovářství, zpracovávání kůží, ošetřování koní, hrnčičství, košíkářství, zpracovávání hliněných cihel, korytářství, muzikantství aj.⁴⁹

Právě **hudba** byla dalším velmi významným (často však doplňkovým) způsobem obživy slovenských a českých Romů. Romská kapela obsahovala minimálně 4 členy pouze mužského pohlaví a povětšinou z jedné rodiny. Hrávali u různých příležitostí neromského obyvatelstva

⁴⁷ HLAVÁČEK, Karel. *Romové v České republice* [online]. Parlamentní institut, leden 2014, s. 5-6 [cit. 2022-04-20].

⁴⁸ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů* [online]. Lidové noviny, 2002, s. 27 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly.pdf>

⁴⁹ Tradiční romská povolání. *Romove.radio.cz* [online]. Český rozhlas, c1997-2022 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://romove.radio.cz/en/clanek/18019>

např. na svatbách, křtinách, zábavách aj. Základní nástrojové obsazení se skládalo z houslí, violy, basy nebo cimbálu. Dalším druhem romského hudebníka byl jednotlivec, který bez vyzvání hrával např. pod okny obyvatel a hudba tak byla prostředkem k žebrání. Těmito hudebníky ostatní romští hudebníci opovrhovali.⁵⁰

Po 17. století při rozsáhlém usazování Romů bylo nejrozšířenějším způsobem jejich obživy **kovářství**. Další formy obživy byly například zemědělská výpomoc, výroba metel, košíků, ošatek, rohoží, stahování a čištění kůží, broušení nožů, výroba nepálených cihel z hlíny, vody a plev, výroba dřevěného uhlí atd. Ženy chodily s dětmi vymazávat pece, sbírat ovoce a případně jinak vypomáhat v domácnostech.⁵¹ Některé ženy si také vydělávaly provozováním magie, např. čtením z dlaně, karet a zařikáváním.⁵² Podle Žigové se u běžných sedláků vyskytl jev, kdy se stavěli do protektorského postoje, převážně k Romským ženám, kdy každá selka měla ‚svou‘ Romku. Ta ji pomáhala s domácími pracemi a jako kompenzaci byla odměněna jídlem.⁵³

2.3. Jazyk

Kočovní Romové neměli příležitost se naučit písmu, protože nenavštěvovali školy. Přesto prostřednictvím ústní lidové slovesnosti byli schopni vytvořit vlastní jazyk a bohatou kulturu, jejíž znalosti, zvyky, tradice, písně a pohádky si předávali z generace na generaci.⁵⁴

Romština patří do skupiny novoindických jazyků, které pochází ze sanskrtu. Rozděluje na nespočet dialektů, které se odvíjí od jazyků majoritní společnosti na území, na kterém daná romská skupina sídlí. Dialekty vznikaly přejímáním slov a výrazů z těchto jazyků, do slovní zásoby romštiny. Přesto se při vynaložení většího, či menšího úsilí Romové z celého světa navzájem dorozumí.⁵⁵

Romský jazyk však ve velké míře upadá. Přestože je pro velkou část českých Romů jazyk mateřský, romštinu ne všichni ovládají. Často dochází ke kombinování českého a

⁵⁰ *Tamtéž.*

⁵¹ *Tamtéž.*

⁵² HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů* [online]. Lidové noviny, 2002, s. 33 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly.pdf>

⁵³ ŽIGOVÁ, Anna a kol. Nejstarší sestra a její postavení tradiční romské rodině. *Romano Džaniben: časopis romistických studií* [online]. 1996, (1-2/1996), s. 67 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.dzaniben.cz/files/7127948009135b31d4edfb1468aedf33.pdf>

⁵⁴ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů* [online]. Lidové noviny, 2002, s. 29-30 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly.pdf>

⁵⁵ *Tamtéž.*

romského jazyka, a tedy z lingvistického hlediska znehodnocení obou jazyků. Horváthová tvrdí, že za tento úpadek může převážně propaganda komunistické strany poválečného Československa s účelem přesvědčení Romů o škodlivosti romského jazyka a následnému tlaku školních pracovníků, aby rodiče na své děti nemluvili romsky.⁵⁶

2.4. Symboly romského etnika

Vlajka

Romská vlajka měla v historii různé návrhy a podoby. Podle historika Iana Hancocka se jednalo o poupravenou vlajku, navrženou roku 1933 na srazu Generální unie rumunských Romů. Vlajka z roku 1933 neobsahovala čáčku v centru, jednalo se tedy pouze o dvoubarevnou vlajku. Jiní historici se však domnívají, že pro toto tvrzení není podpora v jiných historických zdrojích. Nyní Romy akceptovaná a rozeznávaná Romská vlajka byla přijata roku 1971 v blízkosti Londýna na prvním Mezinárodním romském sjezdu, kterého se zúčastnili romští reprezentanti z více než 20 zemí světa.⁵⁷

Vlajka s poměrem stran 2:3 obsahuje dva barevné pruhy a červenou čáčku ve středu. Vespuďu vlajky je zelený pruh, reprezentující zemi a růst, vrchní pruh vlajky je modrý, reprezentující oblohu, nebesa, ve středu vlajky je červená 16 cípá čáčka, symbolizující pouť romského lidu, a která odkazuje na prapůvodní vlast, Indii.⁵⁸

Existují další podoby Romských vlajek, které jsou v dnešní době užívány. Jeden z příkladů je vlajka Maďarských Romů, která namísto 16 cípé čáčky obsahuje čáčku 8 cípou.⁵⁹

⁵⁶ *Tamtéž.*

⁵⁷ Flag of the Romani people. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 18 April 2022 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Flag_of_the_Romani_people

⁵⁸ Rom. *CRW Flags* [online]. CRW Flags, c1996-2022, 18 Mar 2018 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.crwflags.com/fotw/flags/qr.html>

⁵⁹ Flag of the Romani people. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 18 April 2022 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Flag_of_the_Romani_people

Obrázek 2 - Romská vlajka (https://en.wikipedia.org/wiki/Flag_of_the_Romani_people , 2022)

Obrázek 1 - Vlajka maďarských Romů (https://en.wikipedia.org/wiki/Flag_of_the_Romani_people 2022)

Hymna

Na Mezinárodním romském sjezdu roku 1971, zmíněném výše, byla uznána i Romská hymna, píseň "Dzelem dzelem". Text i název písně je podle dialektů určitých skupin Romů upravován, píseň je proto také známá jako "Gej'em, gej'em", "Ge'em, Ge'em", "Djelem, Djelem", "Opre Roma", "Romale, čhavale" apod.⁶⁰

Text napsal a hudbu složil srbský Rom Žarko Jovanović. Melodie byla Jovanovićem převzatá a poupravená z lidové písně známé na balkánském poloostrově v první polovině 20. století.⁶¹

Text jedné z variant romské hymny a český překlad:

"Gej'om, gej'om	Aj, Romale, aj čhavale.
Gej'om, gej'om, lungone dromenca,	Aj, Romale, aj čhavale.
Malad'i'om bachtale Romenca.	Aj, Romale, khatar tumen aven?

⁶⁰ Romské symboly. *Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre romské komunity* [online]. Úrad vlády SR, c2005-2014 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://archiv.vlada.gov.sk/romovia/3549/romske-symboly.html>

⁶¹ *Tamtéž.*

Le čerenca, bachtale dromenca?

The man esas bari famil'ija,

Murdardža la e ka'li legija.

Aven manca sa lumjake Roma

Kaj phu'ile le Romenge droma.

Ake vrjama – uš'ŕi Rom akana

Amen chu'aha the mišto keraha.

Aj Romale, aj čhavale,

Aj Romale, aj čhavale.

Šel jsem, šel jsem

Šel jsem, šel jsem, dlouhými cestami

Potkal jsem se se šťastnými Romy.

O, Romové, o děti,

O, Romové, o děti,

O, Romové, odkud přicházíte?

Se stany, po šťastných cestách?

I já jsem měl velkou rodinu.

Zabila ji černá legie.

Pojďte se mnou, Romové celého světa.

Kde se otevřely cesty Romům.

Teď je ta chvíle – povstaň člověče

Vyskočíme a bude dobře.

O, Romové, o děti,

O, Romové, o děti. " 62

2.5. Rodina a rodinné vztahy

"Odadženo mardo, so ačhi'la čoro, oda mek goreder, so hino korkoro.

Zle je tomu, kdo je chudý, ještě hůř tomu, kdo je sám. "63

Vztahy v tradiční romské rodině mají silně danou hierarchii, přičemž ženy jsou hierarchicky níže nežli muži a starší hierarchicky výše nežli mladší. Starší lidé byli uctíváni za jejich moudrost a zkušenosti. Starším ženám byly i připisovány různé magické schopnosti.⁶⁴ Tradičně se žena starala o domácnost, vařila, uklízela, ošacovala rodinné příslušníky, nad těmito záležitostmi také rozhodovala. Muž měl jako úlohu přinést do domu peníze. Peníze odevzdal manželce, aby měla prostředky pro nakoupení jídla a šatstva.⁶⁵

⁶² Romská hymna. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 29. 9. 2021 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Romsk%C3%A1_hymna

⁶³ HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. *Co napovídá o romské tradiční rodině seznamovací ceremoniál. Romano Džaniben: časopis romistických studií* [online]. 1996, (1-2/1996), s. 24 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.dzaniben.cz/files/3de0d7d61e27b78019b88999444e9593.pdf>

⁶⁴ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů* [online]. Lidové noviny, 2002, s. 24 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly.pdf>

⁶⁵ ŽLNAYOVÁ, Edita a kol. *Postavení a úloha ženy-matky a muža-otce v rómskej rodine. Romano Džaniben: časopis romistických studií* [online]. 1996, (1-2/1996), s. 67 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.dzaniben.cz/files/7d435c779373802c08da59362a879a87.pdf>

Muž tradičně v domácnosti nepomáhal, měl však v domě rozhodující slovo. I pokud byl otec neschopný zajistit své rodině peníze, propil je a v domácnosti nepomáhal, nesl často větší úcty nežli matka. Takový otec byl však ostatními členy komunity silně pohrdán. V Romských osadách byl tento druh sociální kontroly velice častý. Každý člen měl jisté povinnosti a předpokládané chování, které pokud nedodržel, mohl být on i jeho rodina společensky vyloučeni. V dnešní době již však společenská kontrola v takové míře není běžná. Žena si získala větší úcty, čím více měla dětí.⁶⁶

Děti byly od mladého věku vychovávány ke soběstačnosti, pokud tedy otec či matka zemřel, byli se schopni (do jisté míry) postarat o domácnost a o mladší sourozence.⁶⁷

Každý Rom náleží do tzv. fajty (tj. rod), která je ze strany otce a strany matky. Fajta zahrnuje nejbližší rodinu, ale také strýce, tety, bratrance a sestřenice a jejich děti. Do famel'ji dále spadají vzdálení příbuzní z matčiny i otcovy strany v rozsahu až 5 žijících generací. Přestože v dnešní době už povětšinou celá famel'ja nežije pohromadě v jedné domácnosti, rodinná pospolitost a povinnosti vůči i takto vzdáleným rodinným příslušníkům trvá.⁶⁸ Za rozpad tradiční Romské rodiny se v nemalé míře zasloužila (stejně jako u progresivního mizení romského jazyka) politika komunistického Československa po 2. světové válce.⁶⁹

Baro phral

Nejstarší bratr, již od svého dětství, měl za úkol pomáhat rodičům s výchovou jeho sourozenců. Také je ale usměrňovat, ochraňovat a v případě potřeby zastupovat v nepřítomnosti rodičů. Stál jako další, vysoká autorita mezi sourozenci. Autoritu téměř rovnocennou rodičů získal baro phral tehdy, kdy jej otec vyzval, aby k němu (a případně dalším mužům) zasedl ke společnému stolu. Tehdy je i oprávněn svým sourozencům přikazovat, zakazovat a v případě nekázně i trestat. Jednou z dalších zodpovědností nejstaršího bratra je dohlížet na své sestry, aby byly počestné, tedy aby nepočaly nemanželské dítě.⁷⁰

⁶⁶ *Tamtéž.*

⁶⁷ *Tamtéž.*

⁶⁸ Romové. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy: projekt Varianty* [online]. Praha: Člověk v tísní – společnost při České televizi, c2002, s. 151-152 [cit. 2022-04-20]. ISBN 80-7106-614-1. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove.pdf>

⁶⁹ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů* [online]. Lidové noviny, 2002, s. 52 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly.pdf>

⁷⁰ ŠEBKOVÁ, Hana a kol. Úloha nejstaršího syna v romské rodině. *Romano Džaniben: časopis romistických studií* [online]. 1996, (1-2/1996), s. 67 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.dzaniben.cz/files/1cfb60313c3f6698fc1a72110f48d25f.pdf>

V případě smrti otce se baro phral stává ‚hlavou rodiny‘. V takových případech se jeho autoritě podřizovala i matka. Baro phral mohl tedy rozhodnout, zdali se bude moci znovu provdat.⁷¹

Bari phen

Starší sestra neměla tak striktně dané povinnosti jako nejstarší bratr. Převážně se starala o mladší sourozence, za úkol měla také úklidy, vaření a praní. Výchovnou moc měla převážně u mladších sester, u mladších bratrů měla pouze dohled.⁷²

Kvůli častému pracovnímu vyčerpání matky tak byly její povinnosti přeneseny na nejstarší sestru. K tomuto přesunu povinností došlo často už kolem osmi až devíti let nejstarší sestry. Nejstarší sestra byla obrazem znalostí a tradičních rodinných dovedností své matky. Matka ji učila všemu, co je potřeba pro starání se o rodinu. Pokud by neuspěla s jejími schopnostmi manželky u budoucího partnera, její matka by byla viděna jako odpovědná a selhání její dcery by bylo selhání její vlastní výchovy. Výsledky výchovy byly prověřovány tchýní budoucího partnera, ta zkoušela, zdali je budoucí snacha schopna uvařit pro rodinu, zdali umí dobře pracovat. Obava ze selhání a následné ostudy tak fungovala jako korektor sociálního chování.⁷³

Nejstarší sestra je v rodinné hierarchii podřazená nejstaršímu bratrovi, a to i v případě, že je mladší než ona. V případě, že nejstarší bratr chodí do zaměstnání nebo se jinak společensky angažuje, je nejstarší sestra povinna zajistit to, aby byl jeho šat v dobrém stavu, tak aby on, ale i ona (díky jejímu starání, dobře naučeném od své matky) dobře reprezentovali rodinu. Na nejstarší sestru však dohlížel starší bratr. Ten ji doprovázel do společnosti a dohlížel, aby její chování nevybočovalo z požadovaných společenských norem. V případě výskytu nejstarší sestry bez doprovodu buď staršího bratra nebo jiného příbuzenstva, byly o ní rozneseny zvěsti, že je nečestná (promiskuitní).⁷⁴

Sourozenci svou bari phen respektují jako druhou matku, i v dospělém věku.⁷⁵

Kirvo

⁷¹ *Tamtěž.*

⁷² ŽIGOVÁ, Anna a kol. Nejstarší sestra a její postavení v tradiční romské rodině. *Romano Džaniben: časopis romistických studií* [online]. 1996, (1-2/1996), s. 67 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.dzaniben.cz/files/7127948009135b31d4edfb1468aedf33.pdf>

⁷³ *Tamtěž.*

⁷⁴ *Tamtěž.*

⁷⁵ *Tamtěž.*

Jeden z důležitých rodinných vztahů je tzv. kirvipen (kmotrovství). Kmotr neboli kirvo má mezi Romy velký význam. Po narození dítěte probíhají křtiny, na kterých se kmotr запиše do konce svého života novému členu rodiny. Kmotr je pro dítě jakousi náhradní rodinou, ale i blízkým přítelem.⁷⁶

Za kmotra byl často vybíraný známý, který byl pouze o 6 nebo 7 let starší než kmotřenec. Za tyto mladé kmotry však chodili na křest jejich rodiče. Kmotr, kvůli blízkosti věku ke kmotřenci, je tak svému kmotřenci určitým vzorem, ale zároveň autoritou, která se musí respektovat na srovnatelné, ne-li vyšší úrovni jako vlastní otec nebo matka.⁷⁷

S kmotrovstvím se pojí několik zodpovědností. V případě, že by kmotřenci zemřeli rodiče, je kmotr a rodina kmotra povinna se o kmotřence ujmout, jako o vlastního. Nebylo nezvyklé, že se za druhé kmotry vybírali neromové. Neromové se vybírali proto, že bylo jistotou, že v případě nouze budou schopni se o kmotřence řádně postarat. Odmítání kmotrovství nebylo časté, pokud se však dělo, dělo se proto, že kmotrova rodina věděla, že by se případně o kmotřence postarat nemohla, neboť byla jejich finanční situace nepříznivá.⁷⁸

Od kmotra nebo kmotry obdržel kmotřenec ‚křižmo‘. Jedná e o předmět darovaný k významné události, který má pro kmotřence vysokou hodnotu. Kmotr také kupuje kmotřenci svatební oblek nebo šaty a závoj.⁷⁹

2.6. Víra a náboženství a zvyky

Jak bylo již zmíněno v úvodu této kapitoly, víra a náboženství Romů nejsou lehce definovatelné. Bavíme-li se o duchovní kultuře, myslíme tím kulturní fenomény, které naplňují lidskou duchovní potřebu, tedy projevy lidské víry, které nejsou vždy pouze související s náboženskými institucemi.⁸⁰

Spekuluje se o tom, že Romové svým odchodem z Indie své náboženství ztratili, neboť zároveň neodcházeli kasty, které byly pěstování a péčí o náboženství pověřeni. Na straně druhé jsou však předpoklady, že Romové si z Indie odnesli hinduistickou tradici, která se předává

⁷⁶ DEMETER, Gejza. Kirvo: Kmotr. *Romano Džaniben: časopis romistických studií* [online]. 1994, (2/1994) [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.dzaniben.cz/files/6991dc1a35c4dc5b3350f9c53a589551.pdf>

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ MANN, Arne B. DUCHOVNÁ KULTÚRA RÓMOV. *DINGIR: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2004, 2004, 7(4/2003), s. 10 [cit. 2022-04-20]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir104.pdf>

jejich zvyky, jejich způsobem života, v pospolitosti, pohostinnosti, atd. Romové si podle místa jejich pouti přisvojili části víry z dané oblasti a spojili ji se zvyky vlastními. Z křesťanských obřadů se staly pro Romy důležitými zvláště křest, pohřby a svatby. Tyto obřady byly však často modifikovány k podobě více bližší romskému ideálu.⁸¹

Romská křesťanská víra byla kritizována za to, že nebyla motivována skutečnými křesťanskými hodnotami, jako je láska a hledání pokoje, ale na strachu ze sankcí daných porušením příkazů.⁸²

S vírou Romů jsou silně spjaty animistické představy, které mají vysvětlovat jinak nevysvětlitelné jevy, jako např. vznik nemocí. Dodržování určitých pravidel a zvyků tak mělo chránit rodinu před zlem a neštěstím. Tyto zásady jsou také součástí, již dříve zmíněným, romipen. Pravidla nebo normy byly např. o úpravě jídla (v čem se smí a nesmí vařit, jaké maso se smí jíst a jaké nesmí), morální čistotě ženy nebo zákazu krádeže (mezi Romy v jedné komunitě bylo ‚všechno všech‘).⁸³ Mezi Romy byl také silný strach z různých duchů a sil, s čímž se pojí zvyky jako je např. vázání červené stuhy na zápěstí novorozenců nebo nutnost vyhození starého jídla, neboť ho očichávají duchové mrtvých, a do toho, kdo by jej jedl by vešel mrtvý zárodek.⁸⁴ Mezi duchy, ve které Romové věřili patří i mulo, tedy duchové mrtvých předků, se kterými se rodiny snažily být zadobře, aby jim neškodili.⁸⁵

Svátky a slavnosti slavené skupinami romského etnika jsou např. Karačoňa (Vánoce), mangavipen (námluvy), křtiny (bol'ipen), pohrebos has (smuteční hostina), svatba, pohřeb, vartování a další. Další zvyky jsou spojeny např. s těhotenstvím, narozením dítěte nebo výběrem partnera. Vše výše zmíněné je hojně na specifické tradice a oslavy.⁸⁶

⁸¹ ŘÍČAN, Pavel. Věří Romové v Boha?. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Praha: Portal, 1998, s. 55-58. ISBN 80-7178-250-5.

⁸² *Tamtéž*.

⁸³ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů* [online]. Lidové noviny, 2002, s. 25-26 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly.pdf>

⁸⁴ ŘÍČAN, Pavel. Věří Romové v Boha?. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Praha: Portal, 1998, s. 56. ISBN 80-7178-250-5.

⁸⁵ SENTNEROVÁ, Dominika. *Romské rodinné tradice a zvyky* [online]. Liberec, 2014, s. 32 [cit. 2022-04-20].

Dostupné z: <https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/15013/BP.dominika.sentnerova.pdf?sequence=1>.
Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci.

⁸⁶ SENTNEROVÁ, Dominika. *Romské rodinné tradice a zvyky* [online]. Liberec, 2014 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z:

<https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/15013/BP.dominika.sentnerova.pdf?sequence=1>.
Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci.

Nezanedbatelnou roli hraje pro některé Romy také Kali Sára. Kali Sára nebo také Svátá Sára, Černá Sára, Sára-Cikánka nebo Egyptská Sára je mezi některými Romy s křesťanským vyznáním zodpovědná za jejich nalezení Křesťanské víry nebo přivedení Romů ke křesťanství.⁸⁷ Kali Sára je také viděna jako patronka Romů. Za její sochou, do jihofrancouzského přístavního města Les-Saintes-Maries-de-la-Mer konají věřící Romové z celého světa každoročně 24. května křesťanskou pout'.⁸⁸

3. Romské osobnosti

PhDr. Vlado Oláh

Narozen Stropkově na Slovensku 22. května 1947 Doktor Vlado Oláh byl prvním a jediným romským autorem, který byl přijat do Obce spisovatelů ČR, a to v roce 2006. Byl básníkem, spisovatelem, překladatelem, kulturním činitelem, duchovním představitelem Romů v Praze i v širším okolí, působil v rámci evropského katolického hnutí a dalších českých i evropských organizací. Byl označený za jednoho z nejvýznamnějších romských národních buditelů společně s Elenou Lackovou, Margaritą Reiznerové, Janko Horváthem a dalšími.⁸⁹

Jeho tvorba s nadhledem a humorem komentuje vztah Romů a majoritní společnosti a popisuje základní zájmy a potřeby romského národa. Mezi jeho díla se řadí básnické sbírky Slunečnice (1996), Děti slunce (2003), Žár lásky (2005) a Naše cesta za Světlem (2006) a další.⁹⁰

PhDr. Vlado Oláh zemřel v Praze 28. ledna 2012.⁹¹

Raymond Gurême

Romský aktivista pro práva kočovníků se narodil v roce 1925. Během 2. světové války uprchl z francouzského intervenčního tábora. Byl však opět uvězněn a deportován do Německa

⁸⁷ POSTOLLE, Angèle. Saintes-Maries-de-la-Mer (France): Kolébka romského křesťanství, nebo usurpace provensálské pouti?. *Romano Džaniben: časopis romistických studií* [online]. 1998, (2/1998), s. 52 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.dzaniben.cz/files/b1442b1c9435ab8364eabc1f12cdd8ec.pdf>

⁸⁸ HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů* [online]. Lidové noviny, 2002, s. 77 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly.pdf>

⁸⁹ BALVÍN, Jaroslav a Monika FARKAŠOVÁ. Deset let od smrti Vlodo Oláha. „Básník a velký člověk," vzpomíná na jednoho z nejvýznamnějších romských spisovatelů. *Romea.cz* [online]. ROMEA, c2003-2022, 11. 3. 2022 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/vlado-olah>

⁹⁰ *Tamtéž.*

⁹¹ *Tamtéž.*

za účelem nucených prací. Vězněn byl také v českých, slovenských a polských táborech. Po úprku z táborů se přidal do odboje a bojoval za osvobození Paříže.⁹²

Vzpomínky ze svého života sepsal v knize vydané roku 2011, *Nomádům vstup zakázán*. Byl oceněn prezidentem Mitterrandem řádem Rytíř čestné legie. Zemřel v úctyhodném věku 95 let v roce 2022.⁹³

Je nespočet osobností romského původu, kteří si zaslouží pozornost. Jedná se např. o Davida Dudáše (první romský pravoslavný kněz), Mgr. Agnes Horváthovou (držitelka státního vyznamenání za mimořádné zásluhy o sociální rozvoj), Eleny Gorolovou (aktivistka a sociální pracovnice), Radoslava Bangu (hudebníka), Josef Serinek (,černý partyzán‘) a další.

4. Edukace o romském etniku na základních školách

Je důležité nové generace vyučovat o rozdílnosti kultur, které se nejen na území ČR nacházejí. Setkávání se s jinými kulturami a jinými etniky bývala dříve spíše otázka velmi limitovaného cestování. Dnes však v době globalizace, době, kdy máme možnosti se svobodně pohybovat po (téměř) celém světě, a celý svět se volně pohybovat po území ČR, je ve větších městech setkávání se s ,odlišnými lidmi‘ denní záležitostí.

Romští občané jsou však obyvateli s trvalým pobytem v ČR už několik staletí. Byť jsou etnikem jiným, jsou i dlouhodobě našimi spoluobčany, je tedy stále nutné se vzdělávat v oblasti jejich kultury a rozličnosti. Především bych uvedla, že je nesmírně důležité, nejen pro naše soužití, v těchto ohledech, Romy, jako nejpočetnější minoritní etnickou skupinu obyvatel na území ČR, neopomíjet. Naopak si trůfám říci, že klíčem ke zlepšení sociální situace Romů v ČR i jiných Evropských zemích je **důkladná edukace o jejich kultuře a historii**. Tímto krokem se docílí toho, že se Češi a Romové bude vnímat jako sobě rovní. V případě, kdy se na českých školách vyučují převážně dějiny a kultura českého národa, je logické, že se romští studenti budou cítit vyloučení, přestože jsou neoddelitelnou součástí našeho státu a společnosti. Taková edukace, vedoucí k rovnoprávnosti a sounáležitosti, je nezanedbatelným úkolem školských zařízení.

⁹² KOSTLÁN, František. V noci na dnešek se Raymond Gurême, jeden z nejvýznamnějších evropských Romů, přidal ke hvězdám. *Romea.cz* [online]. ROMEA, c2003-2022, 25. 5. 2020 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/zahranicni/v-noci-na-dnešek-se-raymond-gureme-jeden-z-nejvyznamnejsich-evropskych-romu-pridal-ke-hvezdam>

⁹³ *Tamtéž*.

V této kapitole vymezím pojmy Rámcový vzdělávací program (dále RVP), Školní vzdělávací program (dále ŠVP) a Průřezová témata. Dále zhodnotím RVP a ŠVP (základní školy, na které probíhal výzkum k praktické části této práce) v ohledu na vzdělávání o multikulturalismu, menšinách v ČR a přístupu k nim. Speciálně popíšu a zaměřím se na to, zdali se jednotlivé vyučovací předměty (případně jaké v ročnících prvního i druhého stupně), očekávané výstupy žáků v ŠVP školy zaměřují přímo na romské etnikum, jejich historii a kulturu.

RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM (RVP)

„Rámcové vzdělávací programy (RVP) tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání. Do vzdělávání v České republice byly zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

RVP stanoví zejména:

- konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, a to všeobecného a odborného podle zaměření daného oboru vzdělání, jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů,
- podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a nezbytné materiální, personální a organizační podmínky a podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví.“⁹⁴

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání uvádí požadavky pro elementární vzdělávací základ, na který poté navazují další stupně vzdělávání. Na RVP PV tedy navazují RVP pro základní vzdělávání, pro obor vzdělání základní škola speciální, pro gymnázia, pro gymnázia se sportovní přípravou, pro dvojjazyčná gymnázia, pro střední odborné vzdělávání, pro základní umělecké školy, pro jazykové školy s právem pro státní jazykové zkoušky.⁹⁵

⁹⁴ RVP – Rámcové vzdělávací programy: Co jsou RVP – Rámcové vzdělávací programy?. *Edu.cz* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, c2020 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>

⁹⁵ *Tamtéž.*

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM (ŠVP)

„Na základě rámcových vzdělávacích programů a pravidel v nich stanovených si jednotlivé školy vytvářejí své realizační programové dokumenty – školní vzdělávací programy (ŠVP), který musí být v souladu s tímto RVP. Obsah vzdělávání může být ve školním vzdělávacím programu uspořádán do předmětů nebo jiných ucelených částí učiva (například modulů).“⁹⁶

ŠVP je vydáván ředitelem školy nebo školského zařízení, musí být zveřejněn na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení a je tedy volně dostupný komukoliv k nahlédnutí a pořizování si z něj opisů či výpisů, či kopií dle vlastní potřeby.⁹⁷

ŠVP v návaznosti na konkrétní RVP stanoví:

- „konkrétní cíle vzdělávání,
- délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání,
- podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončování vzdělávání, včetně podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami,
- označení dokladu o ukončeném vzdělání, pokud bude tento doklad vydáván.
- Dále stanoví popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek,
- podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje.“⁹⁸

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA

Jako součást RVP ZV reprezentují průřezová témata okruhy **aktuálních problémů světa** a jsou povinnou součástí základního vzdělávání. Školy musí na prvním i druhém stupni zařadit do Průřezová témata jsou formativním prvkem základního vzdělávání a rozvíjí osobnost žáka zejména v oblasti hodnot a postojů. Musí být školou (do ŠVP) do vzdělávání zařazena na prvním i na druhém stupni, nemusí být však všechna témata zastoupena v každém ročníku.⁹⁹

⁹⁶ RVP – Rámcové vzdělávací programy: Co jsou ŠVP – Školní vzdělávací programy?. *Edu.cz* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, c2020 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>

⁹⁷ *Tamtéž.*

⁹⁸ *Tamtéž.*

⁹⁹ Průřezová témata. *RVP.cz: Metodický portál RVP* [online]. Národní pedagogický institut České republiky, 2. leden 2016 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10843>

Pro základní vzdělávání jsou vymezena tato témata:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a demokratických souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova¹⁰⁰

4.1. Plánovaná revize RVP

Ve Strategii vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+, která má za cíl modernizovat vzdělání je zahrnutý i cíl o revizi RVP. Revize RVP kurikulum upraví a redefinuje jádrové a rozvíjející učivo. RVP se upraví tak, aby obsah a cíle reflektovaly vzdělávací potřeby žáků.¹⁰¹

4.2. RVP ZV

Už v rámci RVP PV je předpokládáno osvojení si jistých klíčových kompetencí. Podle RVP PV by dítě ukončující předškolní vzdělávání mělo být schopno „... chápat, že lidé se různí, a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečnostem“. To je součástí předpokládané sociální a personální kompetence. Dále je součástí činnostní a občanské kompetence, že dítě ukončující předškolní vzdělávání si „... uvědomuje svá práva i práva druhých, učí se je hájit a respektovat; chápe, že všichni lidé mají stejnou hodnotu“¹⁰²

Samozřejmě to se však často nestává realitou, neboť musíme přistupovat ke každému dítěti individuálně, každé dítě má jiné vlastnosti, jiný charakter, jiné rodinné podmínky, které dále ovlivňují realizaci vštěpování a zosobňování těchto kompetencí. Se stejným smýšlením přistupujeme i ke klíčovým kompetencím v dalších RVP. Bereme tedy v potaz, že tyto kompetence jsou jen jakousi předlohou pro učitele, k jakým hodnotám, vlastnostem a

¹⁰⁰ *Tamtéž.*

¹⁰¹ FRYČ, Jindřich a et al. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020, s. 27 [cit. 2022-04-20]. ISBN 978-80-87601-47-1. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

¹⁰² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021, s. 12-13 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>

dovednostem by se měly děti vést, aby se nejen zkvalitnilo jejich budoucí vzdělávání, ale i splňovaly další společenské požadavky.

Konkrétní části RVP zaměřující se blíže na rozdílné etnika, národnosti, menšiny apod. jsou následující:

Vzdělávací oblast na prvním stupni **Člověk a jeho svět** s pěti tematickými okruhy (Místo, kde žijeme; lidé kolem nás; lidé a čas; rozmanitost přírody; člověk a jeho zdraví).¹⁰³ Na tuto vzdělávací oblast navazuje vzdělávací oblast na druhém stupni **Člověk a společnost**, která obsahuje vzdělávací obory dějepis a výchova k občanství. Cílové zaměření vzdělávací oblasti **Člověk a společnost**: ‚úctě k vlastnímu národu i k jiným národům a etnikům; k rozvíjení respektu ke kulturním či jiným odlišnostem (zvláštnostem) lidí, skupin i různých společenství‘.¹⁰⁴

V očekávaných výstupech ve vzdělávacím obsahu **Člověk a jeho svět Lidé kolem nás** stojí, že žák: ‚rozlišuje blízké příbuzenské vztahy v rodině, role rodinných příslušníků a vztahy mezi nimi, projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků i jiných lidí, jejich přednostem i nedostatkům‘ (ČJS-3-2-01).¹⁰⁵

V očekávaných výstupech ve vzdělávacím obsahu **dějepis Křesťanství a středověká Evropa** stojí, že žák: ‚popíše podstatnou změnu evropské situace, která nastala v důsledku příchodu nových etnik, christianizace a vzniku států‘ (D-9-4-01). Součástí učiva je zde nový etnický obraz Evropy.¹⁰⁶

V očekávaných výstupech ve vzdělávacím obsahu **dějepis Moderní doba** stojí, že žák: ‚na příkladech vyloží antisemitismus, rasismus a jejich nepřijatelnost z hlediska lidských práv‘ (D-9-7-04).¹⁰⁷

V očekávaných výstupech ve vzdělávacím obsahu **výchovy k občanství Člověk ve společnosti** stojí, že žák: ‚objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám‘ (VO-9-1-05). Součástí učiva je zde:

¹⁰³ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021, s. 44-49 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-zmenami.pdf>

¹⁰⁴ *Tamtéž* s. 56 - 62

¹⁰⁵ *Tamtéž*. s. 50

¹⁰⁶ *Tamtéž* s. 59

¹⁰⁷ *Tamtéž* s. 61

- ‚kulturní život – rozmanitost kulturních projevů, kulturní hodnoty, kulturní tradice; kulturní instituce; masová kultura, prostředky masové komunikace, masmédia
- lidská setkání – přirozené a sociální rozdíly mezi lidmi, rovnost a nerovnost, rovné postavení mužů a žen; lidská solidarita, pomoc lidem v nouzi, potřební lidé ve společnosti
- vztahy mezi lidmi – osobní a neosobní vztahy, mezilidská komunikace; konflikty v mezilidských vztazích, problémy lidské nesnášenlivosti¹⁰⁸

Dále přínos k rozvoji osobnosti žáka v oblasti postojů a hodnot **průřezové téma Výchova demokratického občana**: ‚vede k respektování kulturních, etnických a jiných odlišností‘.¹⁰⁹

Přínos k rozvoji osobnosti žáka v oblasti vědomostí, dovedností a schopností **průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech**: ‚rozdíví schopnost srovnávat projevy kultury v evropském a globálním kontextu, nacházet společné znaky a odlišnosti a hodnotit je v širších souvislostech‘ a v oblasti postojů a hodnot toto průřezové téma: ‚utváří pozitivní postoje k jinakosti a kulturní rozmanitosti‘.¹¹⁰

Přínos k rozvoji osobnosti žáka v oblasti vědomostí, dovedností a schopností **průřezové téma Multikulturní výchova**:

- ‚poskytuje žákům základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti
rozdíví dovednost orientovat se v pluralitní společnosti a využívat interkulturní kontakty k obohacení sebe i druhých
- učí žáky komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých, chápat a tolerovat odlišné zájmy, názory i schopnosti druhých
- učí přijmout druhého jako jedince se stejnými právy, uvědomovat si, že všechny etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena jiné
- rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin

¹⁰⁸ *Tamtéž* s. 62-63

¹⁰⁹ *Tamtéž* s. 136

¹¹⁰ *Tamtéž* s. 138-139

- rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhá prevenci vzniku xenofobie
- poskytuje znalost některých základních pojmů multikulturní terminologie: kultura, etnikum,
- identita, diskriminace, xenofobie, rasismus, národnost, netolerance aj.¹¹¹

V oblasti postojů a hodnot toto téma:

- ,pomáhá žákům prostřednictvím informací vytvářet postoje tolerance a respektu k odlišným
- sociokulturním skupinám, reflektovat zázemí příslušníků ostatních sociokulturních skupin a uznávat je
- pomáhá uvědomovat si neslučitelnost rasové (náboženské či jiné) intolerance s principy života v demokratické společnosti
- vede k angažovanosti při potírání projevů intolerance, xenofobie, diskriminace a rasismu
- učí vnímat sebe sama jako občana, který se aktivně spolupodílí na utváření vztahu společnosti k minoritním skupinám¹¹²

Tematické okruhy **průřezového tématu Multikulturní výchova** jsou následující:

- **Kulturní difference** – jedinečnost každého člověka a jeho individuální zvláštnosti; člověk jako nedílná jednota tělesné i duševní stránky, ale i jako součást etnika; poznávání vlastního kulturního zakotvení; respektování zvláštností různých etnik (zejména cizinců nebo příslušníků etnik žijících v místě školy); základní problémy sociokulturních rozdílů v České republice a v Evropě
- **Lidské vztahy** – právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci; udržovat tolerantní vztahy a rozvíjet spolupráci s jinými lidmi bez ohledu na jejich kulturní, sociální, náboženskou, zájmovou nebo generační příslušnost; vztahy mezi kulturami (vzájemné obohacování různých kultur, ale i konflikty vyplývající z jejich rozdílnosti); předsudky a vžité stereotypy (příčiny a důsledky diskriminace); důležitost integrace jedince v rodinných, vrstevnických a profesních vztazích; uplatňování principu slušného chování (základní morální normy); význam kvality mezilidských vztahů pro harmonický rozvoj osobnosti; tolerance, empatie, schopnost umět se vžít do role

¹¹¹ *Tamtéž* s. 140-141

¹¹² *Tamtéž*.

druhého; lidská solidarita, osobní příspěvi k zapojení žáků z odlišného kulturního prostředí do kolektivu třídy

- **Etnický původ** – rovnocennost všech etnických skupin a kultur; odlišnost lidí, ale i jejich vzájemná rovnost; postavení národnostních menšin; základní informace o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti; různé způsoby života, odlišné myšlení a vnímání světa; projevy rasové nesnášenlivosti – jejich rozpoznávání a důvody vzniku
- **Multikulturalita** – multikulturalita současného světa a předpokládaný vývoj v budoucnosti; multikulturalita jako prostředek vzájemného obohacování; specifické rysy jazyků a jejich rovnocennost; naslouchání druhým, komunikace s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, vstřícný postoj k odlišnostem; význam užívání cizího jazyka jako nástroje dorozumění a celoživotního vzdělávání
- **Princip sociálního smíru a solidarity** – odpovědnost a příspěvi každého jedince za odstranění diskriminace a předsudků vůči etnickým skupinám; nekonfliktní život v multikulturní společnosti; aktivní spolupodílení se podle svých možností na přetváření společnosti, zohlednění potřeb minoritních skupin; otázka lidských práv, základní dokumenty¹¹³

4.3. ŠVP

Edukace o odlišných etnicích a multikulturalismu se v ŠVP školy, na které se konal výzkum k této práci, týkají tyto části:

1. Průřezová témata – Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (Tematický okruh Objevujeme Evropu a svět): začlenění do výuky v V. ročníku v předmětu Vlastivěda, v VI. ročníku v předmětu Anglický jazyk, v VIII. ročníku v předmětu Německý jazyk a v IX. ročníku v předmětu Občanský výchova.¹¹⁴
2. Průřezová témata – Multikulturalismus (Tematický okruh Kulturní diference): začlenění do výuky v III. ročníku v předmětu Prvouka a v VII. ročníku v předmětu Zeměpis.¹¹⁵

¹¹³ *Tamtéž* s. 140-141

¹¹⁴ MORÁVKOVÁ, Veronika. *ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM: Škola pro vzdělání, sport a kulturu* [online]. Pardubice: ZŠ Josefa Ressla, 2020, s. 16-18 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://drive.google.com/drive/folders/1DFEY1p5Ey2gzqCXCLPE8-YXBlwJSC4UQ>

¹¹⁵ *Tamtéž*.

3. Průřezová témata – Multikulturalismus (Tematický okruh Lidské vztahy): začlenění do výuky v I. ročníku v předmětu Prvouka a v VIII. ročníku v předmětu Člověk a svět práce.¹¹⁶
4. Průřezová témata – Multikulturalismus (Tematický okruh Etnický původ): začlenění do výuky v III. ročníku v předmětu Prvouka, v VII. ročníku v předmětech Občanská výchova a Zeměpis a v IX. ročníku v předmětu Dějepis.¹¹⁷
5. Průřezová témata – Multikulturalismus (Tematický okruh Multikulturalita): začlenění do výuky v III. ročníku v předmětu Prvouka a v VI. ročníku v předmětu Občanská výchova.¹¹⁸
6. Průřezová témata – Multikulturalismus (Tematický okruh Princip sociálního smíru a solidarity): začleněno do výuky v V. ročníku v předmětu Český jazyk a literatura a v VIII. ročníku v předmětu Občanská výchova.¹¹⁹
7. V I., II. i III. ročníku v předmětu Prvouka se vyskytují ŠVP výstupy popsané jako: ‚rolišuje blízké příbuzenské vztahy v rodině, role rodinných příslušníků a vztahy mezi nimi, projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků i jiných lidí, jejich přednostem i nedostatkům.‘¹²⁰
8. Učivo Vlastivědy ve IV. ročníku obsahuje Národnostní menšiny žijící v ČR.¹²¹
9. V IX. ročníku v předmětu Dějepis se vyskytují ŠVP výstupy popsané jako: ‚Na příkladech vyloží antisemitismus, rasismus a jejich nepřijatelnost z hlediska lidských práv‘¹²²
10. V VI. ročníku v předmětu Občanská výchova se vyskytují ŠVP výstupy popsané jako: ‚Popíše vliv začlenění ČR do EU na život občanů, uvede příklady práv občanů, objasní, proč je třeba respektovat jiné národy a národnosti.‘¹²³
11. Učivo Občanské výchovy v VII. ročníku obsahuje Národnostní menšiny žijící v ČR.¹²⁴
12. Učivo Občanské výchovy v VIII. ročníku obsahuje: ‚rasismus, xenofobie, extremismus, nesnášenlivost a mezilidská spolupráce‘.¹²⁵

¹¹⁶ *Tamtéž.*

¹¹⁷ *Tamtéž.*

¹¹⁸ *Tamtéž.*

¹¹⁹ *Tamtéž.*

¹²⁰ *Tamtéž* s. 101-110

¹²¹ *Tamtéž* s. 117-118

¹²² *Tamtéž* s. 129

¹²³ *Tamtéž* s. 132

¹²⁴ *Tamtéž* s. 133

¹²⁵ *Tamtéž* s. 135-137

13. V VIII. ročníku v předmětu Občanská výchova se vyskytují ŠVP výstupy popsané jako: ‚Rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti projevům nesnášenlivosti.‘ a ‚Objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám.‘¹²⁶
14. V IX. ročníku v předmětu Zeměpis se vyskytují ŠVP výstupy popsané jako: ‚Je schopen popsat a posoudit zvláštnosti, typické znaky hospodářství, kultury, přírody a osídlení místního regionu‘ a ‚Posoudí na přiměřené úrovni prostorovou organizaci světové populace, její rozložení, strukturu, růst, pohyby a dynamiku růstu a pohybů, zhodnotí na vybraných příkladech mozaiku multikulturního světa‘ a ‚Seznamuje se s rozložením lidských ras, národů, jazyků, náboženství, lidských sídel a aglomerací‘¹²⁷

Výsledkem mého průzkumu ŠVP je, že výstupy a učivo, které by byly mířeny přímo na etnikum romské se v ŠVP **nenalézají**.

¹²⁶ *Tamtéž* s. 136

¹²⁷ *Tamtéž* s. 183-184

PRAKTICKÁ ČÁST

5.1. Cíl praktické části

Cílem praktické části této bakalářské práce je zjistit, jaké mají žáci druhého stupně základní školy informace o historii a kultuře romského etnika v České republice. Následně podle získaných informací a oporou o teoretickou část této práce, vytvořit modelovou vyučovací hodinu.

5.2. Metodika kvantitativního výzkumu

5.2.1. Výzkumné otázky

1. Mají žáci druhého stupně základní školy znalosti o historii romského etnika?
2. Mají žáci druhého stupně základní školy znalosti o stavu romského etnika v České republice?
3. Mají žáci druhého stupně základní školy znalosti o kultuře romského etnika?
4. Je postoj ke slovu ‚cikán‘ mezi žáky druhého stupně základní školy spíše pozitivní nebo negativní?
5. Byli žáci druhého stupně základní školy učeni o historii a kultuře romského etnika?
6. Bylo pro žáky druhého stupně základní školy těžké nebo lehké zodpovídat otázky o historii a kultuře romského etnika?

5.2.2. Výzkumný vzorek

Dotazníkové šetření se konalo na druhém stupni základní školy. Základní škola, na které se dotazníkové šetření konalo, má na druhém stupni 11 ročníků. V každém ročníku (kromě VII.) jsou 3 třídy (tedy VI.A, B, C; VII.A, B; VIII.A, B, C a IX.A, B, C). Dotazníky byly rozdány v následujících třídách: VI.A, VII.A, VIII.A, VIII.B, IX.A, IX.B a IX.C. Tím se docílilo toho, že dotazníkové šetření bylo provedeno v každém ročníku na druhém stupni, a tak se dosáhlo dostatečného počtu a reprezentace respondentů k dosažení cíle tohoto průzkumu.

5.2.3. Dotazníkové šetření

Pro kvalitativní průzkum k této práci byla zvolena metoda dotazníkového šetření. Dotazník (příloha 1) byl tvořen 12 otázkami. 7 otázek mělo uzavřené odpovědi (z toho jedna otázka měla dvě správné odpovědi), 4 otázky měly odpověď otevřenou a 1 otázka měla

odpověď v podobě škály. Do dotazníku nebyl zahrnut úvod, neboť došlo k osobní distribuci, při které také došlo k ústnímu představení autora, instrukcím k vyplnění, uvedení cílů dotazníku, obeznámení s jeho anonymitou a způsobem jeho využití. Následně došlo k rozdáni dotazníků, poskytnutí dostatečného času pro vyplnění a posléze sběru dotazníků.

V rámci dotazníkového šetření bylo distribuováno celkem 172 dotazníků. návratnost byla stoprocentní z důvodu osobního rozdáni a následného sběru.

Otázky v dotazníkovém šetření byly následující:

1. Z jakého nynějšího státu pochází Romové? (**otevřená** otázka)
2. V jakém století přišli Romové na území Evropy?

Druhá otázka dotazníku byla **uzavřená** a poskytovala 4 možnosti výběru, z kterých byla jedna správně. Poskytnuté možnosti byly následující:

- a) 4. – 5. století
 - b) 18. – 19. století
 - c) 13. – 14. století
 - d) 19. – 20. století
3. Jaká byla typická řemesla, která Romové vykonávali v době jejich kočování? (**otevřená** otázka)
 4. Kolik je přibližně v České republice Romů? (**otevřená** otázka)
 5. Jaké z níže uvedených byly koncentrační tábory, kde byla vyhlazena většina českých Romů v době druhé světové války (jsou 2 správné možnosti)? (**uzavřená** otázka)

Pátá otázka dotazníku byla uzavřená a poskytovala 4 možnosti výběru, z kterých byly dvě možnosti správné. V zadání tak byli respondenti žádáni o vybrání dvou odpovědí. Poskytnuté možnosti byly následující:

- a) Terezín
 - b) Hodonín u Kunštátu
 - c) Bystřice u Benešova
 - d) Lety u Písku
6. Jaké barvy má romská vlajka? (**uzavřená** otázka)

Šestá otázka dotazníku byla uzavřená a poskytovala 3 možnosti výběru, z kterých byla jedna správně. Poskytnuté možnosti byly následující:

- a) Zelenou, modrou a žlutou
- b) Modrou, žlutou a červenou
- c) Zelenou, modrou a červenou

7. Mají Romové vlastní jazyk? (**uzavřená** otázka dichotomická s výběrem z ano nebo ne)

8. Co jsou to Karačoňa? (**uzavřená** otázka)

V pořadí osmá otázka byla uzavřená a respondentům byly poskytnuty 3 možnosti odpovědi, z kterých byla jedna možnost správná. Poskytnuté možnosti byly následující:

- a) Velikonoce
- b) Vánoce
- c) Narozeniny

9. Slyšeli jste někdy pojem mulo? (**uzavřená** otázka dichotomická s výběrem z ano nebo ne)

10. Vnímáte označení ‚cikán‘ jako hanlivé? (**uzavřená** otázka dichotomická s výběrem z ano nebo ne)

11. Jak těžké pro Vás bylo vyplnění tohoto dotazníku?

Odpověď na tuto otázku byla v podobě škály od 1 do 10, kde hodnota 1 zastávala možnost velmi lehké a hodnota 10 zastávala možnost velmi těžké. Respondenti tak mohli detailněji popsat jimi zaznamenanou míru obtížnosti.

12. Učili jste se ve škole o historii a kultuře Romů? Pokud ano, popište mi stručně, co jste se učili. (**otevřená** otázka)

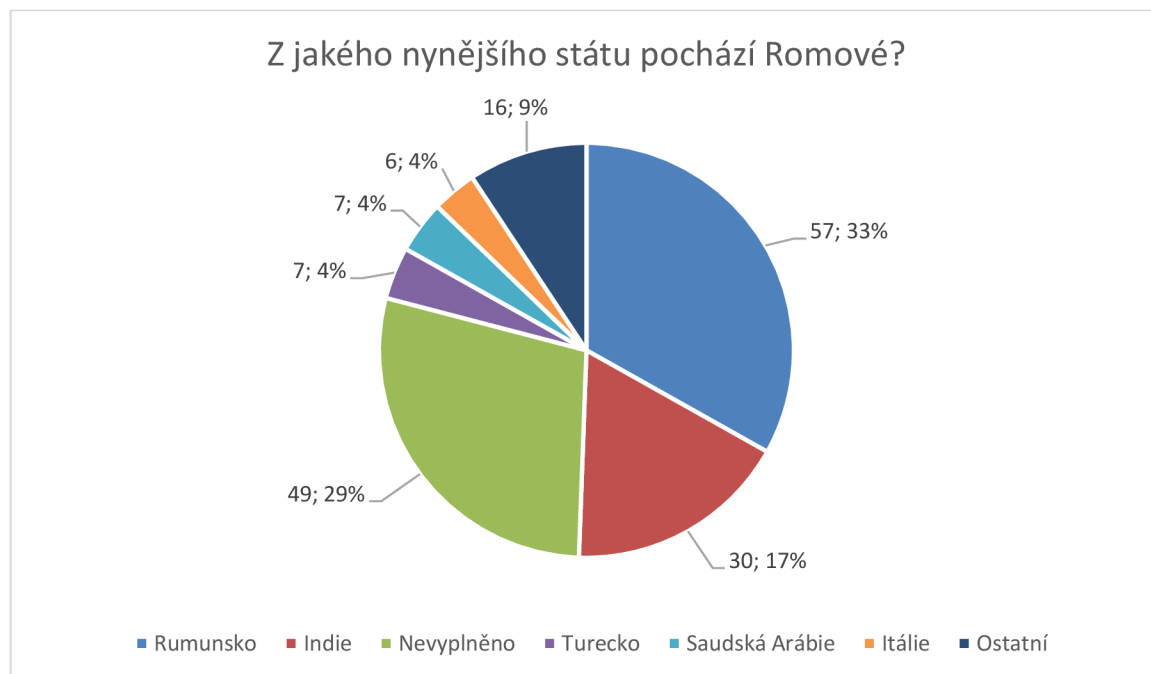
Otázky s číslem 1, 3, 4 a 12 byly otevřené. Respondenti tedy byli vyzváni k vepsání vlastní odpovědi. Užití otevřených otázek bylo vybráno z toho důvodu, aby respondenti nebyli ovlivňováni poskytnutým výběrem odpovědi, čímž se zajistilo zjištění jejich skutečných znalostí. U dalších otázek nebyla předpokládána znalost odpovědi, z toho důvodu byla vybrána otázka uzavřená, kde byly poskytnuty možnosti.

Otázky s dichotomické s výběrem odpovědi z ano nebo ne byly vybrány, protože prověřovaly pouze znalost nebo neznalost bez potřeby větší specifikace.

5.2.4. Výsledky dotazníkového šetření

1. Otázka: Z jakého nynějšího státu pochází Romové?

Graf 1 – Odpovědi na otázku č. 1; zdroj: vlastní šetření

V první otázce dotazníkového šetření a zároveň první otevřené otázce, která zněla: ‚Z jakého nynějšího státu pochází Romové?‘ byla nepočetnější odpověď Rumunsko. Touto zemí na otázku odpovědělo 57 respondentů z celkového počtu 172, a zaujímala tak 33%. Druhá nepočetnější odpověď byla Indie. Takto odpovědělo 30 respondentů z celkového počtu a zaujímala tak 17% z celku. 49 (tedy 29%) respondentů však na otázku neodpovědělo, nebo odpovědělo, že odpověď na otázku neznají.

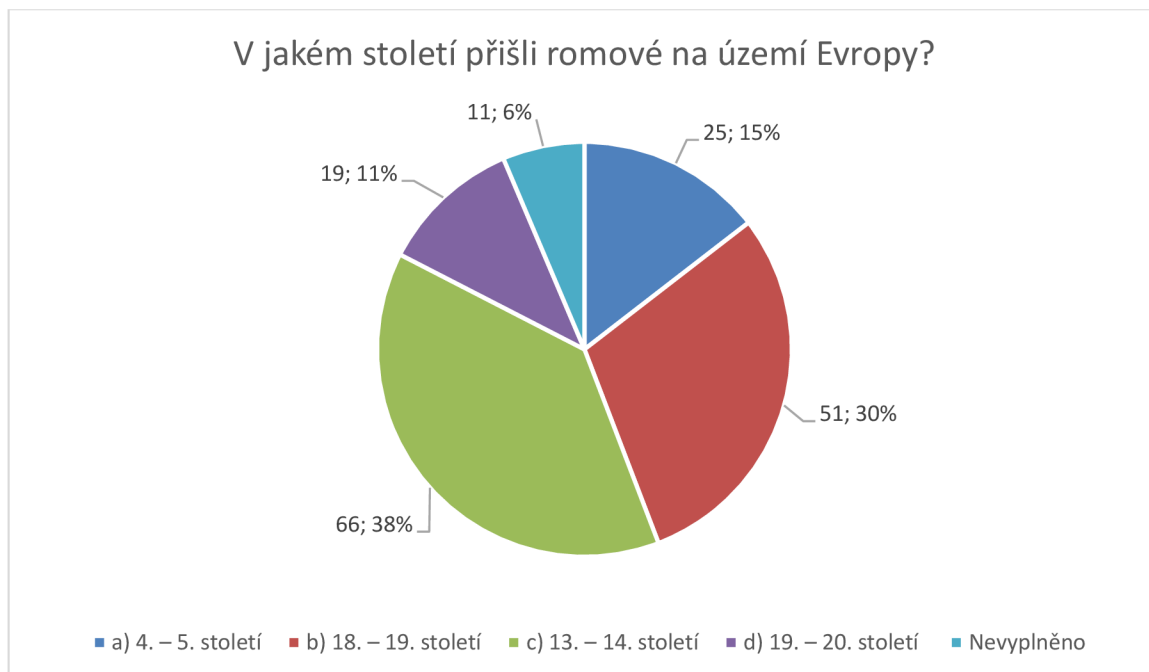
Další četnější odpovědi byly: Turecko, Saudská Arábie a Itálie. Respondentů, kteří odpověděli na otázku státem Turecko bylo 7, stejný počet respondentů odpověděl státem Saúdská Arábie a 6 respondentů odpovědělo státem Itálie.

V grafu zahrnutá část ostatní obsahuje následující státy, které měly zastoupení dále psané v závorce za daným státem: Somálsko (2), Maďarsko (4), Čína (1), Česko (1), Nigérie (1), Německo (1). Dva respondenti odpověděli smyšlenými státy Rómskem a Atlantidou.

Správnou odpověď, Indii, tedy uvedlo pouze 30 respondentů z celkového počtu 172.

2. Otázka: V jakém století přišli Romové na území Evropy?

Graf 2 – Odpovědi na otázku č. 2; zdroj: vlastní šetření

Správnou odpověď u druhé otázky, tedy odpověď c) 13. – 14. století, vybralo 66 respondentů z celkového počtu. Jednalo se tak o 38% zastoupení a nejpočetnější odpověď. Následně 51 respondentů zvolilo odpověď b), 25 respondentů zvolilo možnost a), 19 respondentů zvolilo možnost d) a 11 respondentů nezvolilo žádnou z poskytnutých odpovědí.

3. Otázka: Jaká byla typická řemesla, která Romové vykonávali v době jejich kočování?

Na otevřenou otázku s číslem 3 neodpovědělo nebo uvedlo, že odpověď nezná 90 respondentů. S podílem 52% se tak jednalo o nadpoloviční většinu. Zbýlých 82 respondentů odpovídalo velmi rozmanitě. Pro účely snadnějšího vyhodnocování byly odpovědi rozděleny na následující skupiny, které odpovědi zahrnují:

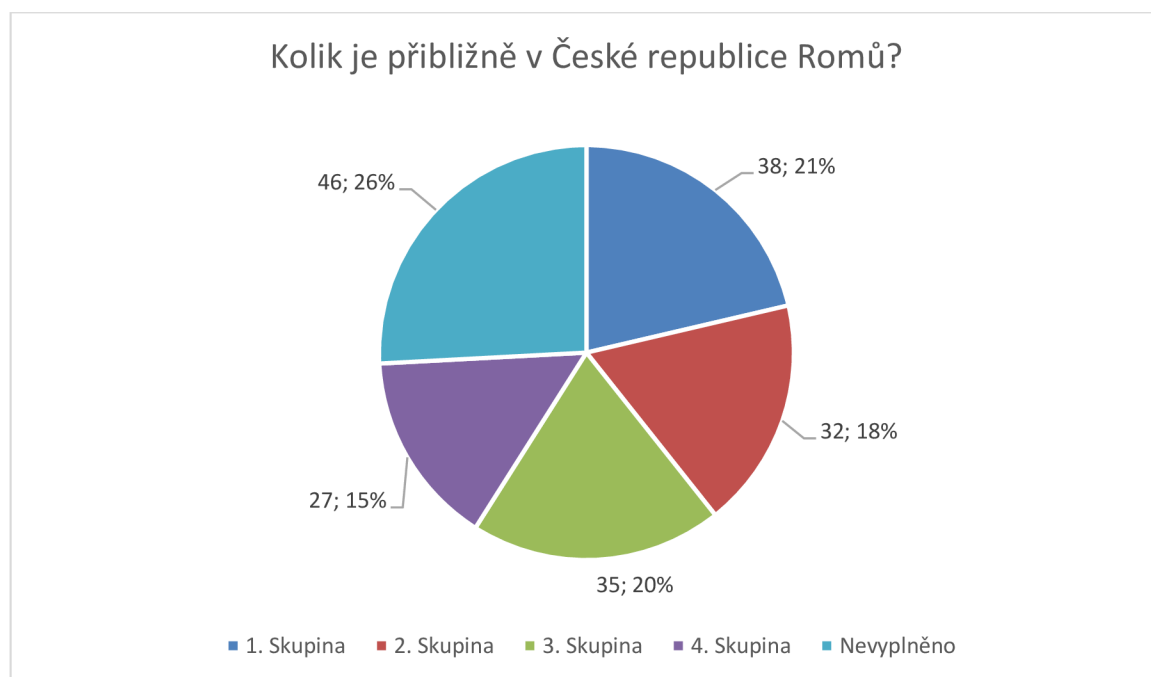
1. Skupina: Dělníci – Skupina zahrnuje odpovědi typu: kopali silnice, horníci, výkopové práce, dělničina apod. Do této skupiny bylo zahrnuto **15 odpovědí**.
2. Skupina: Oblast zábavy – Tato skupina zahrnuje odpovědi typu: muzikanti, kejklíři, cirkusáci, herci, hudebníci apod. K této skupině náleží **25 odpovědí**.
3. Skupina: Obchodníci – Tato skupina zahrnuje odpovědi typu: obchodníci, směny zboží apod. K této skupině náleží **5 odpovědí**.
4. Skupina: Oblast zemědělství – Tato skupina zahrnuje odpovědi typu: rolníci, zemědělci, práce na poli apod. Do skupiny náleží **11 odpovědí**.

5. Skupina: Jiní řemeslníci – Tato skupina zahrnuje odpovědi typu: ševci, obuvníci, truhláři, řemeslníci, řemeslnické práce apod. Do této skupiny náleží **9 odpovědí**.
6. Skupina: Ostatní – Do této skupiny náleží zbytek z odpovědí respondentů, které blíže nespádaly do ostatních skupin. Jednalo se o odpovědi vykládání karet (takto odpověděli 3 respondenti), zlodějství (takto odpověděli 4 respondenti) a odpověď kotlářství, kovářství či jiná práce s kovem (takto odpovědělo respondentů 10). Dohromady se jednalo o **17 odpovědí**.

Znalosti respondentů z oblasti tradičních řemesel, které Romové vykonávali, by byly z části uspokojivé. Odpovědi jako kovářství, věštění, herectví a odpovědi z celé 2. a 3. skupiny jsou odpovědi správné. Musíme ale vzít v úvahu, že 52% respondentů na otázku vůbec neodpovědělo. Tato skutečnost tak znehodnocuje váhu těchto správných odpovědí.

4. Otázka: Kolik je přibližně v České republice Romů?

Graf 3 - Odpovědi na otázku č. 4; zdroj: vlastní šetření

Podobně jako u otázky 3. byly pro ulehčení vyhodnocování odpovědí u otázky číslo 4 rozděleny na skupiny, které zahrnují odpovědi respondentů. Odpovědi respondentů byly z důvodu vyhodnocování zaokrouhleny. Skupiny byly následující:

1. Skupina: Rámce milionů – Tato skupina zahrnovala odpovědi v rámcich milionů romských obyvatel v České republice. Dohromady do této skupiny spadalo **38**

odpovědí, z toho bylo 22 odpovědi 1 milion, 12 odpovědi 2 miliony, 2 odpovědi 5 milionů a 3 miliony a 7,5 milionu byly zastoupeny každá jednou odpovědí.

2. Skupina: Přijatelné odpovědi v souladu s teoretickými poznatky – Tato skupina zahrnovala odpovědi od 150 tisíc do 300 tisíc, tedy do odhadovaného počtu obyvatel romského etnika na území České republiky. **Odpovědi v této skupině bylo 32.**
3. Skupina: Odpovědi s hodnotou pod hodnotu přijatelné odpovědi – Skupina zahrnovala odpovědi do 150 tisíc. Jednalo se o **35 odpovědi**, z čehož nejpočetnější odpověď v této skupině byla 100 tisíc, kterou uvedlo 13 respondentů. Druhá nejpočetnější odpověď v této skupině byla 1 tisíc, kterou uvedlo 6 respondentů.
4. Skupina: Odpovědi s hodnotou nad hodnotu přijatelné odpovědi do 1 milionu – Do této skupiny bylo zahrnuto **27 odpovědi**. V této skupině byla nejpočetnější odpověď 500 tisíc, kterou uvedlo 19 respondentů. Další odpovědi byly 800 tisíc a 450 tisíc.

Na otázku, kolik je přibližně v České republice Romů neodpovědělo 46 respondentů.

Z vyhodnocení této otázky můžeme vyvodit odpověď k výzkumné otázce č. 2: *„Mají žáci druhého stupně základní školy znalosti o stavu romského etnika v České republice?“*. Žáci druhého stupně základní školy nemají klíčové znalosti o stavu romského etnika v České republice.

5. Otázka: Jaké z níže uvedených byly koncentrační tábory, kde byla vyhlazena většina českých Romů v době druhé světové války (jsou 2 správné možnosti)?

Z poskytnutých výběrů odpovědi u otázky číslo 5 nevybralo žádnou odpověď 25 respondentů z celkového počtu 172. Z celkového počtu odpovědi bylo 94 výběrem dvou možností a 53 výběrem pouze jedné. U odpovědi, kde byla vybrána pouze jedna možnost byla nejčetnější odpověď a), tedy Terezín. Tu vybralo 38 respondentů. Druhá nejčetnější byla odpověď b) Hodonín u Kunštátu (vybráno 10 respondenty); třetí nejčetnější c) Bystřice u Benešova (vybráno 3 respondenty) a nejméně často vybraná byla odpověď d) Lety u Písku (vybráno 2 respondenty).

Z 94 respondentů, kteří vybrali dvě možnosti z výběru, vybralo 68 dvojici, která obsahuje možnost Terezín. Respondentů, kteří vybrali obě správné odpovědi na otázku číslo 5

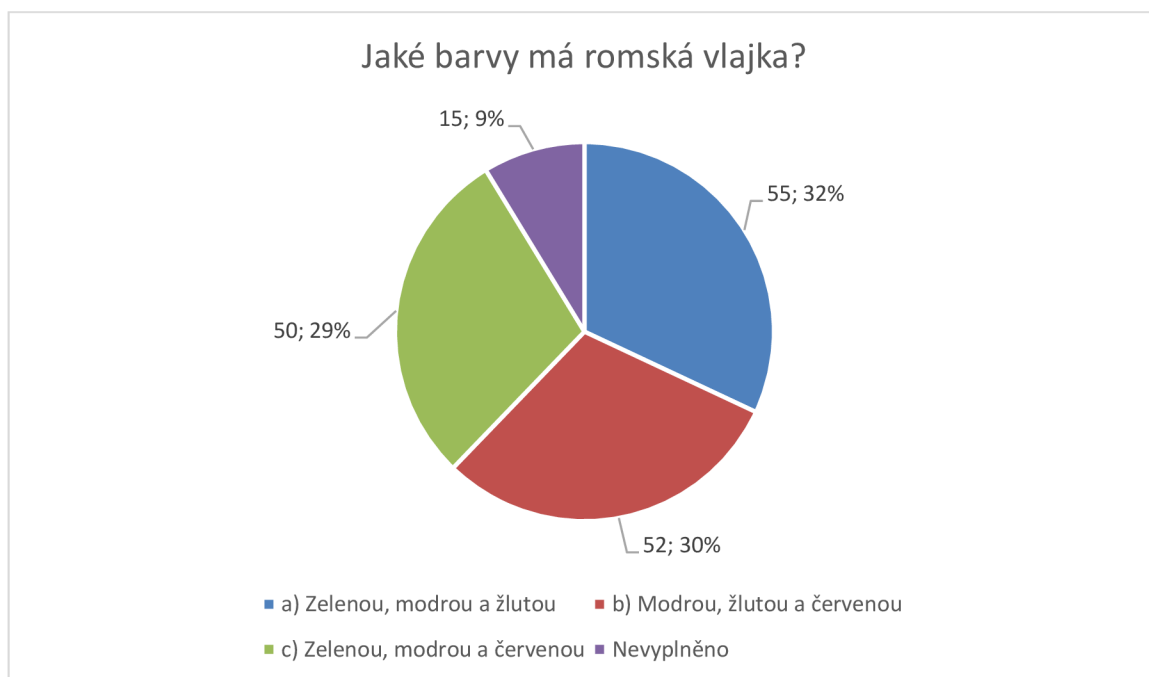
(Hodonín u Kunštátu a Lety u Písku) bylo 16. Správná kombinace dvou možností byla 3. nejpočetnější z celkových 6 kombinací.

Pokud vezmeme v úvahu, že jednoznačně nejpočetnější odpovědi respondentů, kteří vybrali dvě možnosti (v pomyslné skupině odpovědí s výběrem Terezínu a skupině bez výběru Terezínu), jsou odpovědi ‚obkročné‘, můžeme se domnívat, že šlo o náhodný výběr odpovědi.

Vyhodnocením odpovědí na otázky 1, 2, 3 a 5 v dotazníkovém šetření, které měly za cíl odpovědět na výzkumnou otázku č. 1, která zněla: ‚*Mají žáci druhého stupně základní školy znalosti o historii romského etnika?*‘, docházíme k závěru, že žáci druhého stupně základní školy znalosti o historii romského etnika nemají dostatečné. K tomuto závěru docházíme ze skutečnosti, že správné odpovědi na uzavřené otázky měly menší procentuální zastoupení než špatné odpovědi a ze skutečnosti, že v otevřených otázkách je velký počet respondentů, kteří neodpověděli (nebo uvedli, že odpověď neznají) a přesto bylo zastoupení správných odpovědí menší než zastoupení odpovědí špatných.

6. Otázka: Jaké barvy má romská vlajka?

Graf 4 – Odpovědi na otázku č. 7; zdroj: vlastní šetření

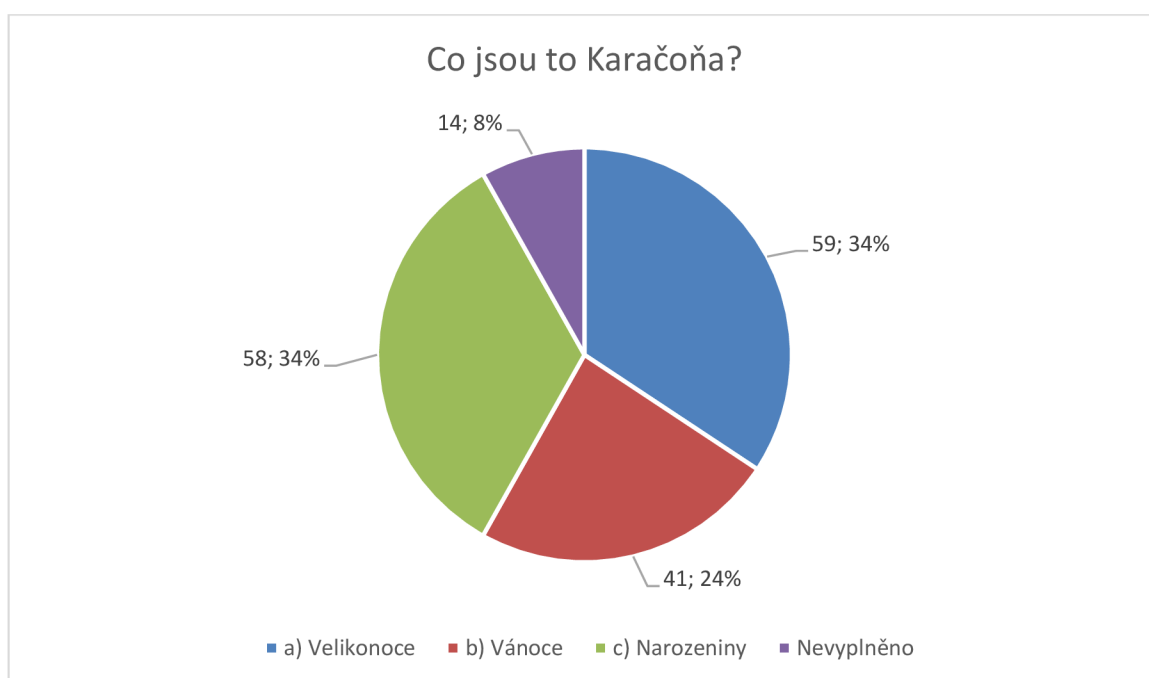
Na otázku č. 6, která zněla: ‚*Jaké barvy má romská vlajka?*‘ odpovědělo 55 respondentů odpovědí a), 52 respondentů odpovědí b) a správnou odpovědí c) odpovědělo 50 respondentů. Žádnou z poskytnutých odpovědí nevybralo 15 respondentů dotazníkového šetření.

7. Otázka: Mají Romové vlastní jazyk?

Na v pořadí 7. otázku většina respondentů odpověděla, že ano, Romové mají vlastní jazyk. Respondentů, kteří odpověděli takto bylo 131. Odpovědí opačnou, tedy ne, Romové nemají vlastní jazyk, odpovědělo respondentů 35. Jeden z respondentů, kteří zvolili možnost Ne, nemají, uvedl vlastní komentář, ve kterém se vyjádřil, že jde spíše o nářečí než o jazyk. Ze všech 172 respondentů 6 na otázku neodpovědělo a nevybrali ani odpověď ano, ani odpověď ne.

8. Otázka: Co jsou to Karačoňa?

Graf 5 - Odpovědi na otázku č. 8; zdroj: vlastní šetření

Na otázku č. 8 neodpovědělo 14 respondentů. Nejvíce respondentů na otázku odpovědělo výběrem a), tedy, že Karačoňa jsou Velikonoce, a to 59 respondentů. Jen o jednoho respondenta méně odpovědělo možnost c), tedy, že Karačoňa jsou narozeniny. Správnou odpověď, b) Vánoce, vybralo 41 respondentů.

9. Otázka: Slyšeli jste někdy pojem mulo?

U otázky číslo 9 byly odpovědi opět téměř jednoznačné. Pouze 34 respondentů odpovědělo, že již někdy slyšeli pojem mulo. Zbýlých 138 respondentů odpovědělo, že pojem mulo nikdy neslyšeli a jedná se tak o 80,2% většinu.

Z vyhodnocení odpovědí na otázky číslo 6, 7, 8, a 9 můžeme vyvodit odpověď na výzkumnou otázku číslo 3, která zní: *„Mají žáci druhého stupně základní školy znalosti o kultuře romského etnika?“*.

Žáci druhého stupně základní školy nemají znalosti o kultuře romského etnika. To vyplývá z vyhodnocení odpovědí na otázky 6, 8 a 9, kde byly odpovědi opět téměř rovnoměrně rozděleny mezi všechny poskytnuté možnosti. U otázky číslo 7 většina respondentů uvedla, že Romové mají vlastní jazyk. Tato otázka byla však více brána jako otázka kontrolní pro srovnání odpovědí u dalších otázek ohledně romské kultury, neboť bylo předpokládáno, že odpověď na řečenou otázku bude spíše jednoznačná v odpovědi Ano.

10. Otázka: Vnímáte označení ‚cikán‘ jako hanlivé?

Graf 6 – Odpovědi na otázku č. 10; zdroj: vlastní šetření

K otázce číslo 10 se výběrem odpovědi Ano vyjádřilo 92 respondentů, výběrem odpovědi Ne 74 respondentů a 6 respondentů nevybralo ani jednu z poskytnutých možností. Označení ‚cikán‘ tak vnímá 54% respondentů jako hanlivé a 43% toto označení jako hanlivé nevnímá.

Z vyhodnocení odpovědí na otázku číslo 5 můžeme odpovědět na výzkumnou otázku číslo 4, která zní: *„Je postoj ke slovu ‚cikán‘ mezi žáky druhého stupně základní školy spíše pozitivní nebo negativní?“*.

Z vyhodnocení vyplývá, že postoj ke slovu ‚cikán‘ mezi žáky druhého stupně základní školy není ani negativní ani pozitivní, neboť 92 žáků odpovědělo, že toto označení vnímají jako

hanlivé, ale pouze o 18 respondentů méně odpovědělo, že toto označení jako hanlivé nevnímají. Procentuální rozdíl mezi odpovědi je pouze 11%.

11. Otázka: Jak těžké pro Vás bylo vyplnění tohoto dotazníku?

Graf 7 - Odpovědi na otázku č. 11; zdroj: vlastní šetření

Z odpovědí respondentů vyplývá, že vyplnění dotazníku pro ně bylo spíše těžké. Na stupnici od 1 do 10, kde 1 bylo velmi lehké a 10 velmi těžké, uvedlo 20 respondentů že obtížnost dotazníku byla na úrovni 5. V rozmezí od možnosti 6 (včetně) do možnosti 10 (včetně) odpověděla většina respondentů, a to 126. V rozmezí od možnosti 1 (včetně) do možnosti 4 (včetně) odpovědělo pouze 26 respondentů.

Tímto taky můžeme odpovědět na výzkumnou otázku číslo 6, která zněla: *„Bylo pro žáky druhého stupně základní školy těžké nebo lehké zodpovídat otázky o historii a kultuře romského etnika?“* Pro žáky druhého stupně základní školy bylo vypracování dotazníku spíše těžké.

12. Otázka: Učili jste se ve škole o historii a kultuře Romů? Pokud ano, popište mi stručně, co jste se učili.

Téměř naprostá většina respondentů v otázce číslo 12 uvedlo, že se o romském etniku v průběhu jejich studia neučili. Ze 172 respondentů **pouze 8 z nich odpovědělo, že se o Romech v jisté míře učili.** Tito respondenti popsali např. že se učili, ale už si nepamatují, co konkrétně, dále že se učili o životě Romů a o původu Romů. Jeden respondent uvedl, že se učili i o romských tradicích.

Z vyhodnocení odpovědí u otázky č. 12 dotazníkového šetření vyplývá odpověď na výzkumnou otázku č. 5, která zní: *„Byli žáci druhého stupně základní školy vzdělávání o historii a kultuře romského etnika?“*. Žáci druhého stupně základní školy nebyli učeni o historii a kultuře romského etnika.

To také vyplývá z nejednotného odpovídání na všechny uzavřené polytomické otázky. U všech otázek dotazníkového šetření, kromě otázky číslo 2 a 5, byly odpovědi téměř rovnoměrně rozložené do všech poskytnutých odpovědí, což nasvědčuje náhodný výběr odpovědi na dané otázky.

5.3. Modelová hodina

Modelová hodina byla vytvořena na základě interpretace dotazníkového šetření, které mělo za cíl zjistit jaké mají žáci druhého stupně základní školy znalosti o historii a kultuře romského etnika. Vzhledem ke zjištění, že žáci mají jen mizivé nebo žádné znalosti z obou zkoumaných okruhů, modelová hodina je pojata jako úvodní a je postavena na konstruktivistickém modelu, v jejímž průběhu si žáci ve skupinové práci osvojí základní informace z historie a kultury Romů.

Pro samotnou práci ve skupinách může být využito úryvků z teoretické části bakalářské práce. Teoretická část práce tak může sloužit jako shrnutí problematiky, ze kterého si vyučující mohou vybrat části, které jim připadají nejvíce přínosné k naplnění výukových cílů.

- Vzdělávací oblast: Člověk a společnost
- Vzdělávací obor: Výchova k občanství
- Cílová skupina: 2. stupeň
- Téma: Historie a kultura Romů
- Místo realizace: Školní třída, 45 minut
- Forma výuky: Kontaktní
- Výukové cíle pro učitele: Seznámení žáků s historií a kulturou Romů ve světě a ČR.
- Výukové cíle pro žáky:
 - Žák si uvědomí rozdílnost mezi Čechy a Romy.
 - Žák si uvědomí důležitost odlišných kultur a potřebu je zachovávat.

- Žák uvede z jaké země Romové pochází a v jakém století se kočováním dostali do Evropy.
 - Žák uvede aspoň jednu z romských tradic či rolí v rodině.
- Dovednosti: Kognitivní, afektivní
 - Didaktické prostředky: Tabule a křída
 - Pojmy dříve osvojené: etnikum, národ, kultura, tradice
 - Pojmy nově vytvářené: Karačoňa, kirvo, bari phen, romipen, Sintové, mulo (*pro výběr nově vytvářených pojmů může být učitelem použita teoretická část této práce*)

Struktura vyučovací hodiny včetně chronometráže:

1. Evokace:

Promítnutí obrázků a fotografií z historie a kultury Romů, jejich analýza, řízený rozhovor 5 minut

2. Uvědomění:

Skupinová práce – každá skupina obdrží krátký text k určitému tématu (například dle názvu kapitol v teoretické části), který si nastuduje, aby jej následně prezentovala před ostatními. 10 minut

3. Prezentace 10-15 minut

4. Reflexe:

Krátký zápis – každá skupinka vybere ze svého textu poznatky, které považuje za důležité, vyučující může doplnit. 10 minut

5. Prostor pro otázky, zhodnocení práce a ukončení hodiny 5 minut

5.4. Diskuse

Z rozboru Školního vzdělávacího programu školy, na které se dotazníkové šetření konalo, vyplývá, že výuce o historii a kultuře romského etnika se ve výuce dané školy nevěnuje větší pozornost. Počet žáků, kteří mají i minimální znalosti ze zmíněné problematiky je vskutku velmi nízký.

Žáci druhého stupně této základní školy nemají klíčové znalosti o historii ani kultuře romského etnika. To se také potvrdilo v dotazníkovém šetření. Z rozložení počtu odpovědí u jednotlivých otázek můžeme usoudit, že většina odpovědí byla pouhým odhadem. Dosti znepokojivé také bylo, kolik žáků vypsalo do otevřených otázek, že odpověď neznají nebo je nevyplnilo, což také můžeme pokládat jako neznalost odpovědi. U otázek s cílem odpovědět na výzkumnou otázku, zdali žáci mají znalosti o kultuře romského etnika je také pozorovatelná většinová neznalost odpovědi. Pokud žáci tedy nemají tyto znalosti, můžeme tak vyvodit, že neznalost je příčinou postoje k výrazu ‚cikán‘.

ŠVP ve výstupech, které se týkají národnostních a etnických menšin a multikulturalismu téměř kopírují RVP ZV a žádný z těchto výstupů ani z učiva k nim vázaného nezmiňuje romské etnikum. Z rozboru RVP ZV však také vyplývá, že téma romského etnika se do značné míry opomíjí. V případě tedy, kdy ŠVP vychází z tohoto RVP, je více než očekávatelné, že ani ŠVP nebude této tématice věnovat větší pozornost. Je možné, že se v nabitém programu výuky tématu romského etnika nedostane dostatečného času pro řádné probrání této problematiky. To však vyžaduje řešení.

ZÁVĚR

Svou bakalářskou prací jsem chtěla přispět k procesu vzdělávání žáků základních škol a to konkrétně přiblížením historie a kultury Romů. Problematika romského etnika je něco, s čím se např. v médiích setkáváme téměř každý den, často ale v negativním zabarvení. Velká část Romů je stále společensky vyloučená, je jí opovrhováno majoritní společností, je obětí projevů rasismu a většinou nepochopená. Seznámení se s historickým vývojem a specifickými projevy romské kultury může napomoci k většímu porozumění, toleranci a diskurzu o této otázce. Je proto důležité, aby se již žáci na základní škole s vyučujícím tomuto tématu věnovali. Právě vzdělání žáků v oblasti romského etnika bylo tématem této práce.

Cílem práce bylo nejprve shrnout významné informace vázané k této problematice, zjistit, jaké jsou předpokládané výstupy žáků a následně jak efektivní je aplikace ve vzdělávacím procesu, tedy, jaké mají žáci skutečné znalosti o dané problematice. V návaznosti na výsledné zjištění také vytvořit modelovou hodinu, která by sloužila jako předloha pro výuku s tématem problematiky romského etnika.

V teoretické části této bakalářské práce byly s oporou o literaturu a jiné zdroje popsány milníky v historii romského etnika ve světě a v České republice. Popsána byla historie od odchodu Romů z jejich pravlasti Indie, přes příchod na evropský kontinent a do střední Evropy, prvních zmínek o Romech v českých zemích, až po dobu současnou. V kapitolách teoretické části, které se zaměřovaly na současnost, byly také popsány nynější snahy o zlepšení česko-romských vztahů a aktuální stav romského etnika v České republice. Tato část také obsahovala rozbor (s důrazem na etnické a národnostní menšiny a multikulturalismus) vzdělávacích programů, který dále posloužil také ve vyhodnocování praktické části.

Praktická část zahrnovala dotazníkové šetření. Cílem tohoto šetření bylo zjistit, jestli mají žáci znalosti o historii a kultuře romského etnika a jestli byli vzděláváni v tomto tématu. Dotazníkovým šetřením se dostalo odpovědí na výzkumné otázky a tak bylo dosaženo prvního cíle této části. V návaznosti na zjištění z dotazníkového šetření a oporou o teoretickou část této práce byla vytvořena modelová hodina, která byla koncipována jako úvod do tématu.

Zjištění z dotazníkového šetření bylo sice vcelku znepokojivé, musím však dodat, že nebylo neočekávané, pokud zohledním svou osobní zkušenost s obsahem vyučovacích hodin na základní škole. Samozřejmě musím sdělit, že jsem si vědoma toho, že výzkumný vzorek zahrnoval pouze jeden druhý stupeň na základní škole a výsledek šetření tedy není

aplikovatelný na všechny základní školy v České republice. Přesto poukazuje na určitý problém a vyzývá tak k obsáhlejšímu šetření.

LITERATURA

BALVÍN, Jaroslav a Monika FARKAŠOVÁ. Deset let od smrti Vlado Oláha. „Básník a velký člověk," vzpomíná na jednoho z nejvýznamnějších romských spisovatelů. *Romea.cz* [online]. ROMEA, c2003-2022, 11. 3. 2022 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z:

<http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/vlado-olah>

DEMETER, Gejza. Kirvo: Kmotr. *Romano Džaniben: časopis romistických studií* [online]. 1994, (2/1994) [cit. 2022-04-20]. Dostupné z:

<https://www.dzaniben.cz/files/6991dc1a35c4dc5b3350f9c53a589551.pdf>

Flag of the Romani people. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 18 April 2022 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z:

https://en.wikipedia.org/wiki/Flag_of_the_Romani_people

FRYČ, Jindřich a et al. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020 [cit. 2022-04-20]. ISBN 978-80-87601-47-1. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

HLAVÁČEK, Karel. *Romové v České republice* [online]. Parlamentní institut, leden 2014 [cit. 2022-04-20].

HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů* [online]. Lidové noviny, 2002. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/d01kapitoly.pdf>

HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. *Co napovídá o romské tradiční rodině seznamovací ceremoniál.* *Romano Džaniben: časopis romistických studií* [online]. 1996, (1-2/1996). [cit. 2022-04-20]. Dostupné z:

<https://www.dzaniben.cz/files/3de0d7d61e27b78019b88999444e9593.pdf>

KOPEČEK, Pavel. Dějiny Romů v českých zemích: (přůvodce studiím). *Studijní text k projektu Moderní trendy ve vzdělávání v pregraduální přípravě budoucích pedagogických pracovníků na Univerzitě Palackého v Olomouci* [online]. [cit. 2022-04-20].

KOSTLÁN, František. V noci na dnešek se Raymond Gurême, jeden z nejvýznamnějších evropských Romů, přidal ke hvězdám. *Romea.cz* [online]. ROMEA, c2003-2022, 25. 5. 2020 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/zahranicni/v-noci-na-dnesek-se-raymond-gureme-jeden-z-nejvyznamnejsich-evropskych-romu-pridal-ke-hvezdam>

MANN, Arne B. *DUCHOVNÁ KULTÚRA RÓMOV. DINGIR: časopis o současné náboženské scéně* [online]. Praha: Dingir, 2004, 2004, 7(4/2003) [cit. 2022-04-20]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir104.pdf>

MIHALIČKOVÁ, Monika. Monika Mihaličková: Romsky nikdy neřekneme "Me som cikános." *Romea.cz* [online]. ROMEA, c2003-2022, 14. 12. 2017 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/publicistika/komentare/monika-mihalickova-romsky-nikdy-nerekneme-me-som-cikanos>

MORÁVKOVÁ, Veronika. *ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM: Škola pro vzdělání, sport a kulturu* [online]. Pardubice: ZŠ Josefa Resslera, 2020 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://drive.google.com/drive/folders/1DFEY1p5Ey2gzqCXCLPE8-YXB1wJSC4UQ>

POSTOLLE, Angèle. Saintes-Maries-de-la-Mer (Francie): Kolébka romského křesťanství, nebo usurpace provensálské pouti?. *Romano Džaniben: časopis romistických studií* [online]. 1998, (2/1998), s. 52 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.dzaniben.cz/files/b1442b1c9435ab8364eabc1f12cdd8ec.pdf>

Průřezová témata. *RVP.cz: Metodický portál RVP* [online]. Národní pedagogický institut České republiky, 2. leden 2016 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10843>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/files/rvp-zv-2021-s-vyznaceny-mi-zmenami.pdf>

Rom. *CRW Flags* [online]. CRW Flags, c1996-2022, 18 Mar 2018 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.crwflags.com/fotw/flags/qr.html>

Romové. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy: projekt Varianty* [online]. Praha: Člověk v tísni – společnost při České televizi, c2002 [cit. 2022-04-20]. ISBN 80-7106-614-1. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b02romove.pdf>

Romská hymna. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 29. 9. 2021 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Romsk%C3%A1_hymna

Romské symboly. *Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre romské komunity* [online]. Úrad vlády SR, c2005-2014 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://archiv.vlada.gov.sk/romovia/3549/romske-symboly.html>

RVP – Rámcové vzdělávací programy: Co jsou RVP – Rámcové vzdělávací programy?. *Edu.cz* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, c2020 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>

RVP – Rámcové vzdělávací programy: Co jsou ŠVP – Školní vzdělávací programy?. *Edu.cz* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, c2020 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/>

ŘÍČAN, Pavel. Věří Romové v Boha?. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Praha: Portal, 1998. ISBN 80-7178-250-5.

SENTNEROVÁ, Dominika. *Romské rodinné tradice a zvyky* [online]. Liberec, 2014, s. 32 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/15013/BP.dominika.sentnerova.pdf?sequence=1>. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci.

Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů (Strategie romské integrace) 2021–2030 [online]. duben 2021 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/zmocnenkyne-vlady-pro-lidska-prava/aktuality/Strategie-rovnosti--zacleneni-a-participace-Romu-2021---2030---textova-cast_OK.pdf

ŠEBKOVÁ, Hana a kol. Úloha nejstaršího syna v romské rodině. *Romano Džaniben: časopis romistických studií* [online]. 1996, (1-2/1996) [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.dzaniben.cz/files/1cfb60313c3f6698fc1a72110f48d25f.pdf>

Tradiční romská povolání. *Romove.radio.cz* [online]. Český rozhlas, c1997-2022 [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://romove.radio.cz/en/clanek/18019>

ŽIGOVÁ, Anna a kol. Nejstarší sestra a její postavení v tradiční romské rodině. *Romano Džaniben: časopis romistických studií* [online]. 1996, (1-2/1996) [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.dzaniben.cz/files/7127948009135b31d4edfb1468aedf33.pdf>

ŽLNAYOVÁ, Edita a kol. Postavení a úloha ženy-matky a muže-otce v rómskej rodine. *Romano Džaniben: časopis romistických studií* [online]. 1996, (1-2/1996), s. 67 [cit.

2022-04-20]. Dostupné z:

<https://www.dzaniben.cz/files/7d435c779373802c08da59362a879a87.pdf>

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Obrázek 1 - Vlajka maďarských Romů (https://en.wikipedia.org/wiki/Flag_of_the_Romani_people 2022).....	23
Obrázek 2 - Romská vlajka (https://en.wikipedia.org/wiki/Flag_of_the_Romani_people , 2022)	23
Graf 1 – Odpovědi na otázku č. 1; zdroj: vlastní šetření	43
Graf 2 – Odpovědi na otázku č. 2; zdroj: vlastní šetření	44
Graf 3 - Odpovědi na otázku č. 4; zdroj: vlastní šetření	45
Graf 4 – Odpovědi na otázku č. 7; zdroj: vlastní šetření	47
Graf 5 - Odpovědi na otázku č. 8; zdroj: vlastní šetření	48
Graf 6 – Odpovědi na otázku č. 10; zdroj: vlastní šetření	49
Graf 7 - Odpovědi na otázku č. 11; zdroj: vlastní šetření	50

PŘÍLOHY

Příloha 1 – dotazník pro žáky

DOTAZNÍK PRO BAKALÁŘSKOU PRÁCI

1. Z jakého nynějšího státu pochází Romové?
2. V jakém století přišli Romové na území Evropy?
 - e) 4. – 5. století
 - f) 18. – 19. století
 - g) 13. – 14. století
 - h) 19. – 20. století
3. Jaká byla typická řemesla, která Romové vykonávali v době jejich kočování?
4. Kolik je přibližně v České republice Romů?
5. Jaké z níže uvedených byly koncentrační tábory, kde byla vyhlazena většina českých Romů v době druhé světové války (jsou 2 správné možnosti)?
 - e) Terezín
 - f) Hodonín u Kunštátu
 - g) Bystřice u Benešova
 - h) Lety u Písku
6. Jaké barvy má romská vlajka?
 - d) Zelenou, modrou a žlutou
 - e) Modrou, žlutou a červenou
 - f) Zelenou, modrou a červenou

7. Mají Romové vlastní jazyk?

a. Ano

b. Ne

8. Co jsou to Karačoňa?

d) Velikonoce

e) Vánoce

f) Narozeniny

9. Slyšeli jste někdy pojem mulo?

a. Ano

b. Ne

10. Vnímáte označení ‚cikán‘ jako hanlivé?

a. Ano

b. Ne

11. Jak těžké pro Vás bylo vyplnění tohoto dotazníku?

(Velmi lehké) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (Velmi těžké)

12. Učili jste se ve škole o historii a kultuře Romů? Pokud ano, popište mi stručně, co jste se učili.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Nina LEDNOVÁ
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Monika Kudelová
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Historie a kultura romského etnika ve vědomí žáků základních škol
Název v angličtině:	History and culture of Roma ethnicity in the knowledge of elementary school pupils
Anotace práce:	<p>Tato bakalářská práce byla zaměřena na znalosti žáků základní školy o historii, kultuře a tradicích romského etnika. Tyto oblasti byly v teoretické části stručně popsány. V praktické části se dotazníkovým šetřením zjistilo, jaké mají žáci znalosti o dané problematice. Subsequently, a model lesson was created, which aims to serve as a template for teaching with the topic of the Roma ethnic group.</p>
Klíčová slova:	Vzdělávání, historie, kultura, Romové, romské etnikum, tradice, základní škola
Anotace v angličtině:	<p>This bachelor thesis was focused on the knowledge of primary school students about the history, culture and traditions of the Roma ethnic group. These areas were briefly described in the theoretical part. In the practical part it was discovered with a questionnaire survey how acknowledged students are with the Romani people matters.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Education, history, culture, Romani people, Roma ethnic group, traditions, elementary school
Přílohy vázané v práci:	Dotazník pro žáky
Rozsah práce:	55 stran
Jazyk práce:	Český

